

Transcriptie van gedeelten van de historische aantekeningen van Simon Eikelenberg, deel L, verzameld in de jaren 1700-1738.

RAA, Collectie Aanwinsten, inv.nr. 15.

een copie van de Originele in 't Latijn of Pergament gescreven. Drijt waer van
Eet volgende maer den Konten in d'uit dienst kodelst, loeg bij mijne Copie. 3046. 1729

Nicolaas van adreghm abt van Edmond. de
omstreden der legensen van St. Gasthuis of Capelle des H. g.
vroken tot smeeding van gods dienst & tot gemak van gebrekki-
ge & oude Lieden, die om erge affare & langheid van weg
der Paroche kirk dagelijks ter beoorlyk. vure niet wel kunnen
beroekken, dat hy toegestaan worde in 't selve gasthuis of capelle
bedalves de missen daar gewoon te doen, nog van andere dage,
Lijfalle sondagen & apop. dagen te zingen, valt mede een Per-
moen voor 't daar komend volk. ook op andere vier & vijf dagen
dit vork voor zo vire in opregten daste frogt word word toegestaan
Dag zal zely door een bequaam Priester geen regulier (of goordende)
ten zely een van ons Cantat zij, gheschiede, ook zonda processien.
onzal g't volk ook een kort sermoen gedaen worden. geen plegtig-
heede, ook bij 't zingen dit mit te doen door Lantz Diakon of ondi-
racon (die wij daar niet hebben Willes) ^{ook} maar ~~alle~~ ter Loops door
een enkel priester (niet priester). 't overigen wat de ghespreken
vaakt, maar in klein getal te zingen. Dooz niet in de b'pree-
king van 't wy water. ten allen tijde zal alles en alles des

Inleiding

Simon Eikelenberg (1663-1738) was een Alkmaarse geschiedschrijver. Hij is vooral bekend geworden door zijn boek *Alkmaar en zyne geschiedenissen*, waarin hij de vroegste geschiedenis van Alkmaar behandelde tot ongeveer het jaar 1400. Het boek verscheen in 1739, een jaar na het overlijden van Eikelenberg. Op basis van aantekeningen verzameld door Eikelenberg gaf Gijsbert Boomkamp in 1747 het boek *Alkmaar en deszelfs geschiedenissen (...)* uit. Lang niet alle door Eikelenberg verzamelde gegevens zijn in dit boek verwerkt. Een deel van de historische aantekeningen van Eikelenberg is samen met tal van andere manuscripten van zijn hand bewaard gebleven en bevindt zich vandaag de dag in het Regionaal Archief. De verzameling aantekeningen bestond oorspronkelijk uit vele delen, die elk een mengeling vormden van aantekeningen en verzamelde originele stukken. Eikelenberg had zijn verzameling voorzien van een doorlopende bladzijdenummering. In de loop der jaren werden er nieuwe documenten en aantekeningen aan de verzameling toegevoegd. Die werden niet altijd achteraan geplaatst, maar ook wel tussengevoegd in de bestaande nummering, die daardoor opschoof. Dat verklaart dat er vaak twee nummeringen aanwezig zijn. Archivarissen hebben in de loop der jaren de originele archivalia uit de verzameling van Eikelenberg weer ingevoegd in de archieven waar ze oorspronkelijk uit afkomstig waren. Van de aantekeningen zijn nu slechts 3 originele delen overgebleven. Wel zijn veel aantekeningen in kopie bewaard gebleven in een collectie van de Oudorpse notaris Jan Croll, vervaardigd in de jaren 1747-1756, nu aanwezig in het Regionaal Archief. De waarde van Eikelenbergs historische aantekeningen ligt in het feit, dat hij vaak archiefstukken heeft geraadpleegd die later verloren zijn gegaan. Door de transcriptiegroep zijn in het algemeen alleen aantekeningen getranscribeerd die Eikelenberg optekende aan de hand van inmiddels verloren gegane archiefstukken. Soms zijn ook van bewaard gebleven bronnen de aantekeningen getranscribeerd, omdat Eikelenberg niet alleen bronnen overnam, maar ook interpreteerde. Zie hieronder een lijst van de getranscribeerde bron-aantekeningen. Eikelenberg vermeldde veelal bovenaan iedere blz. zijn bron. Op de linkerbladzijde staat het begin van de bronnotitie en op de rechterbladzijde vaak de rest van de omschrijving. Deze bronomschrijvingen zijn in de transcriptie cursief gemaakt. Waar in onderstaande transcriptie een ellipsis (...) staat, betreft het een stippellijn – die overigens meer dan 3 punten kan bevatten – die Eikelenberg zélf in zijn manuscript heeft geplaatst. Het betreft dus niet teksten die voor de transcribeur onleesbaar zijn. Op sommige bladzijden schrijft Eikelenberg volgens de conventie van die tijd rechtsonderaan het eerste woord van het volgende bladzijde. Deze ‘opmaten’ worden in deze transcriptie niet meegenomen.

Lijst van de bronaantekeningen in voorliggend deel L die getranscribeerd zijn, met verwijzing naar de paginanummering van Eikelenberg

N.B. Bij bladzijden met 2 nummeringen, is steeds gekozen voor het laagste nummer.

Omschrijving door de abt van Egmond van de toegestane liturgische activiteiten in de Heilige Geestkapel, 1477 (3046)

Gegevens over de fabriekmeesters van 1551 tot en met 1584 (3062)

Memorie van de belangrijkste werken van metselbaas Jan Spit ten dienste van de stad over de periode 1685 tot en met 1714 (3068)

Gegevens over baljuwen (3073)

Toestemming van de bisschop van Utrecht aan de deken in Alkmaar tot verplaatsing van het

Sint Maria Magdalenaklooster, gegeven in 1558 (3076)

Verlening van een aflaat van 40 dagen aan allen die gebiecht hebben enz. in de kapel van het Jonge Hof door de plaatsvervanger van de bisschop van Utrecht, 1433 (3077)

Toestemming verleend door de bisschop van Utrecht aan de confessor van het klooster Het Jonge Hof om landerijen in Heiloo en Edam te verkopen mits het geld ten goede komt aan de gardiaan van het Minderbroederklooster in Alkmaar en de prior van het Reguliersklooster in Heiloo, 1479 (3082)

Stukken betreffende de toestemming van de bisschop van Utrecht tot inlijving in het convent het Jonge Hof van een tweetal beneficiën, gesticht door de Utrechtse kanunnik Zoudenbale en de priester Sijmen Sijmensz en waarvan de begeving behoort aan de mater regentinne en de 7 zusters van het convent, 1488 en 1493 (3083)

Testament van Gerrit Gerritsz de Bergheij, biechtvader van de zusters van de derde orde van Franciscus in de Hoogstraat, 1455 (3086)

Vergeefse pogingen van Alkmaar om ebdeuren te realiseren in de sluis te Nauerna om zodoende verdroging te voorkomen, zoals optrad in bijvoorbeeld 1707 toen vaarten en grachten droog lagen, 1707-1710 (3124)

Vereniging goederen leprooshuis en mannengasthuis, 1590 (3335)

Verklaring in het protocol van notaris Dirk Foreest uit 1561 dat al in het jaar 1500 aan weerszijden van de Kaksloot een straat aanwezig was en dat er in 1559 2 lijnbanen waren bezuiden de Bordeelsteeg (3335)

Bouwvoorschriften voor de huizen op het Veneetse Eiland, 1617 (3339)

Bericht over onrust in de stad in 1672 en de afbraak van de gevel van de noordhoek van het stadhuis in 1694, ontleend aan de geschriften van Adriaan van Westphalen; met mededelingen over een kroniek die Van Westphalen rond 1672 begon te schrijven, waarvan ook enkele katernen werden gedrukt (3365)

Opgave van grafelijke inkomsten in de vorm van vroonschulden, biertollen, tijnsen, inkomsten van de vroomlanden enz. (3367)

Aantekening over de sterfte in Alkmaar in 1719 (3361)

Aantekeningen uit het oudste resolutieboek van de vroedschap, 1550-1582 (3379)

Octrooi door de Staten van Holland betreffende de stadslimieten in de Egmondermeer, 1601. Met informatie betreffende een kaart ervan, door Eikelenberg in 1708 nagetekend (3403)

Gegevens over de grut- en gortnering in Alkmaar (3409)

Aantekeningen uit oude stukken berustende in de kast van de kerkmeesters betreffende de bouw van de kerk, het orgel in de Kapel, het altaarstuk door Maarten van Heemskerck, het carillon en het uurwerk, de Zeven Getijden, graven in de kerk, het nieuwe doophek en een kamertje in de sacristie, de gestoelten in de kerk, de kerkkronen, het klokhuis en het aanbod van gouverneur-generaal Van der Lijn en commandeur Wollebrand Geleijnsz om een bank te laten maken (3413)

Aantekening over de rechten van vertegenwoordiging van de steden in de Staten van Holland (3427)

Aantekeningen over een huis in de Sint Janstraat met de naam Capenburch dat er in 1480 al stond (3428)

Aantekeningen uit oude transportakten van het Mannengasthuis (en de Heilige Geestkapel) betreffende geografische namen (3428)

Aantekeningen uit een register van de goederen van het Mannengasthuis vanaf 1582 (3432)

Aantekeningen uit een oud keurboek van Alkmaar (waarschijnlijk inv.nr. 25 van het oude stadsarchief) (3433)

Aantekening betreffende een lening aan de stad van het convent van Sinte Marie van Nazareth (het Jonge Hof), 1517 (3447)

Aantekeningen uit akten op het stadhuis, betreffende een duikersluisje bij de Kwakelbrug

(3449)

Aantekening betreffende het weren van bier uit Purmerend dat het in Alkmaar vanwege de slechte economische situatie veel gebruikte goedkope scharbier beconcurrerde, 1710 (3451)

Aantekening over noodmunten (3453)

Bestek voor het maken van de Accijnstoren, z.d. (4221)

Bestek voor de aanleg van een nieuwe overtoom bij Jan Boijes, z.d. (4233)

Bestek voor de levering van een nieuwe speelton voor de toren van de Waag, 1684 (4241)

Aantekeningen betreffende de bedijking van de Starnmeer (4249)

Akte waarbij Jan van der Nijenburg verklaart de goederen te hebben ontvangen die hij geërfd heeft van zijn bestemoer Soutge Gertsdochter, 1567 (4264)

Aantekeningen van Johannes Haldermont, 'huissittenmeester', over de opheffing van het afzonderlijke armenweeshuis en het tuchthuis in 1684 en zijn latere functies (4363)

Aantekeningen betreffende de Waterlandse doopsgezinden (keuze predikers, afscheiding ontevreden groep in 1672/73, vereniging Vlamingen en Waterlanders in 1674 (4495)

Aantekening over een brand in het stadhuis in 1701 waardoor 'vele oude rollen' verloren gingen (6012)

Aantekening over het Houtmanstraatje, de Baansteeg, de Kolksloot, de 'nieuwe plantage' en het eerste koffiehuis, in 1686 geopend (4506)

Aantekening over de stichting van de Kapelkerk (informatie van Hendrik de Waal, 1708, die het weer had van een oude tante; de stichting zou te maken hebben met een geval van incest van een Haarlems kapittelheer) (4513)

Aantekening van Hark Blom, stadstimmerbaas, over het rechtzetten van de Waagtoren en reparatie van de wijzerborden en het speelwerk met de ruitertjes, 1715 (4515)

Aantekening over het verval van de Latijnse School door onder meer het gedrag van conrector Cornelis van Herck, 1718 (4516)

Aantekeningen over de procedure bij het benoemen van predikanten van de Grote Kerk, 1704, 1706 (4525)

Aantekening over het de gevolgen van een besluit van de Staten tot het weren van ordegeestelijken, 1706, 1708 (4531 en 4335)

Aantekening betreffende de verkrijging van het bodeambt van gecommiteerde raden door een van de raden zelf – de gecommiteerde van Monnickendam – , die om het ambt te verkrijgen als raad aftrad, 1706? (4533)

Aantekening betreffende de unie tussen Engeland en Schotland, 1707, en een Franse nederlaag bij Turijn in 1706 (4534)

Aantekening over het ontslagname van Everhard van Someren, de rector van de Latijnse School, 1706 (4536)

Aantekeningen omtrent de opheffing van het fabriekmeesterschap, met beschrijving van het optreden van Eikelenberg ter voorkoming van verdere bezuinigingen, 1707, 1708 (4536)

Aantekening over de verhandelde kaas in Alkmaar en het ontvangen waaggeld, 1706 (4541)

Aantekening over de oprichting van een veer tussen Westzaan en Alkmaar en de verplaatsing van het Zijper veer naar de Paardenmarkt en later naar de Nieuwe Sloot, 1706, 1707 (4541)

Aantekening over de plaatsing van straatlantaarns in 1682 of 1683 (4541)

Aantekening over de bestrating met Doornikse steen van de Langestraat en de Koorstraat in 1697 (4542)

Aantekeningen over de eerste kerkgebouwen van de remonstranten in Alkmaar en over Jan Philipsz Schabalje (4543 en ook 4544 en 4545)

Aantekeningen over het Kousesteegje, de Slijksteeg, het Voorhout (4544) en de Kooimeer (4546)

Aantekening over de stichting rond 1672 van de eerste herberg bij de voormalige kapel van de Vrouwe ter Nood (Runxputte) te Heiloo (4546)

Aantekening over het bouwjaar (1617) van de Vermaning der doopsgezinden aan de Koningsweg (4546)

Aantekening over de kapel van Egmond van de Nijenburg in de Grote Kerk en over het schilderij dat daar vroeger hing en dat zich in 1709 in het Hoge Huis bevond (4547)

Aantekening over de aanleg van de Beukenlaan/Lindenlaan rond 1639; daarvoor was alles nog weiland, behalve de tuinen bij de laan van Egelenburg (4547)

Aantekeningen over het beleg van Alkmaar uit de kroniek van Jean François le Petit (4548)

Transcriptie

3046/4409

[in handschrift Croll: Een copie van de originele in 't Latijn op pargement geschreven brief waervan

het volgende maer den korten inhoudt verduist behelst, legt bij mijne losse copien.]

Nicolaas van Adrichem, abt van Egmond, etc.

De meesteren ende regenten van 't gasthuis of capelle des H.G.

versoeken tot vermeerdering van godsdienst en tot gemak van gebrekkige

ende oude lieden, die om erge affaire ende langheid van weg

de parochiekerk dagelijks ter behoortijker uure niet wel kunnen

bezoeken, dat hen toegestaan worde in 't zelve gasthuis of capelle,

behalven de missen daar gewoon te doen, nog een andere dage-

lijks alle sondagen ende aposteldagen te zingen, alsmeede een ser-

moen voor 't daar koomend volk. Ook op andere vier ende feestdagen.

Dit versoeck voor zoover se in opregten harte verzogt word, word toegestaan,

dogh zal zulx door een bequaam priester geen regulier (of geordende)

tenzij zulx een van ons convent zij geschieden. Ook zonder processien

en zal het volk ook een kort sermoen gedaan worden. Geen plegtig-

heeden ook bij't zingen der mis te doen door zangers diacon of onder-

diacon (die wij daar niet hebben willen), ook maar ~~alleen~~ terloops door

een enkel priester(niet priesters). 't Overigen wat de geestelijken

raakt, maar in klijn getal te zingen. Doch niet in de bespreng-

ging van 't wijwater. Ten allen tijde zal alles en alles des

morgens ten agt uure moeten gedaan zijn: niemand zal onder de

misse iets offeren, en zoo gebeurde, zal 't gaan aan den parochipaap.

Hier ook geen uitvaarten te houden, of gebeden hoedanig ook.

Nog voorstellingen (herhaalingen inpersingen intimationes) van feesten in de week ko-

mende, nog eenige proclamaties. Doch zal de priester zijn preek sluitende

in 't gemeen mogen bidden voor levendige ende dooden kerklijke ende wereldlijke.

Doch zonder noeming van naamen, ook voor die mildaadigheid aan dat huis

bewijzen en zoeken dat men bid ook voor onze voorzaaten, ons ende inder tijd zijnde abten

van Egmond.

Ook met naame voor iemand op 't uiterste leggende. Niemand zal daar

mogen biegten, nagtmaal of sacrament gebruiken, of iets dat de

parochiepaap raakt. Doch op hoogtijden als kersmis, pascha, pinxter,

Maria hemelvaart (assumptie), gantsch geen misse doen.

Maar op 't feest der wijning van de parochiekerk, palmzondag ende Laurens martelaar en hoofdpatroon van die kerk. Al dese Mariadagen ende St. Mattijs des apostels ende tweede patroon van die kerk. Alleen de misse leezen, als tot nu gebruikt, doch geen sermoen op die uitgezonderde dagen. Ook geen

3047/4407

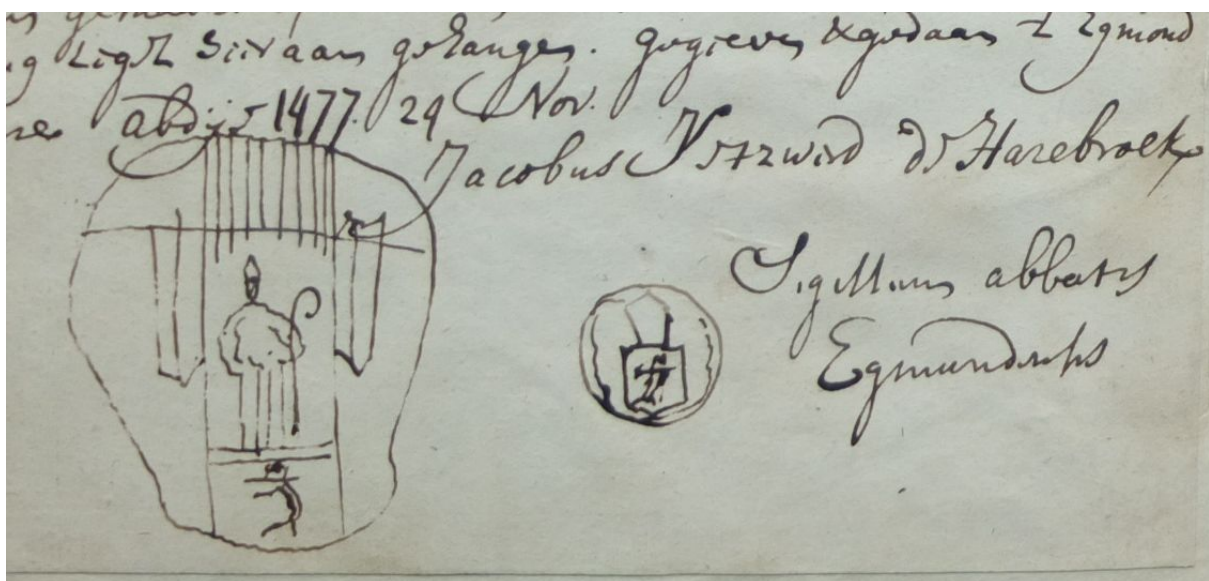
nieuwe altaars zetten, of de gezette weiden zonder onzen toestant. De regenten zullen hunnen priester onderhouden, doch de begeevinge is aan ons en onze nakomelingen. De parochiepaap of zijn capellaan zal des begeerende den voorrang hebben op den dag van de wijninge van de gemelde capelle, de misse en sermoen te doen, mett gewoon loon als vooren daarvoor krijgende.

Door deezen willen wij niemands regt veelmin van den parochpaap verkorten. Zoo zulk bleek willen wij 't intrekken met deesen worden ook geen oude voorregten aan zelve capel door onze voorzaaten geschonken bekragtigen als voor zoo se regt ende na kerklijke wetten zijn.

Niettemin willen wij dit dus onderhouden hebben. En zo tegen deeze van de regenten of meesteren of hun priester of een ander iets gedaan wierd, ende na tans van ons of parochiepaap of onze of zijn naam vermaant, de foute niet beterden, is deeze gunste herroepen ende vernietigt nu voor als dan ende dan voor als nu.

De verklaring van dubbelzinnigheeden in deezen blijft aan ons. Zonder arg of list ende behoudens ons en ons kloosterregt ende van parochie paap ende van iedereen. Ter getuigenisse deezen open brief hiervan gemaakt ende door onzen secretaris onderteekent ende ons lang werping zegel hier aan gehangen. Gegeeven ende gedaan 't Egmond in onze abdije 1477, 24 nov.

Jacobus Yetzwerd de Hazebroek
Sigillum abbatis
Egmondensis

[Hierbij een afbeelding van het zegel.]

3062/4400

Fabriekmeesteren

1551 21 februarij aangestelt de eerst
Claas Haver en Jan
Jacobzn de Boer.

1556 Cornelis Wouterszn.
IJsbrand Fransz.

1559 den 7 majj
Jan van Noortig en
Klaas Gerritsz. Rijk

1560 Klaas Harxz. en
Willem Lakenman

1562 Klaas Heijndriksz.

1568 Jan Cornelisz. Coomans gecontinueert
Dirk Joosten

1569 Pieter Jansz. Nijrop

1570 zoo 't schijnt Dirk
Joosten.
Pieter Jansz. Nijrop

1571

1572 den 30 junij is Pieter
Dirxz. in plaats van
Pieter Jansz. Niroop geelingeert
bij de meeste stemme der
vroetschap.

1572 den 6 julij buscruijt
genaast, leggende ten
huyse van de oude schout en
over 't stathuijs.

1573 aangestelt den 29 desember
Jacob Ariensz. Beugel,
Ewout Rijkers.

1574 ~~aange~~ den 19 november
aangesteld Everd Jansz. Stuijling
en... Ewoud Rijkersz.
en zijn deze den 19 nov.
1575 gecontinueerd voor
het volgende jaar 76.

Fabrijkmeesteren van 't jaar 1573
Everd Jansz. Stuijling, Cornelis
Pietersz. Landmeter, Christoffel
Boot, Jacob Jansz. ~~Johan~~
Dremmel, Gijsbert Jansz.
Pauw, en de erfgenamen van
Dirk Jansz. Langedijk, elx
voor haar moeyte toegevonden
tien gulden, en meester Louris
nog van de rekening te
maken en manuaal te
houden, daar boven zes
gulden, actum den
9 februari 1575.

3063/4409

30 november 1577 zijn
gecontinueert tot fabrykmeesteren
roijmeesters en Exuw meester
voor 't toekomende jaar van
1578 Evert Jansz. Stuijling
en Ewout Rijkertsz.

1579 Pauwels Fransz. en
Cornelis Nanningsz.

1580 ~~ge...ggoof...sth~~

1584 schijnt Poulusz. Fransz.
alzoo geresolveert wierd
12 januari met hem fabrijkmeester
te handelen na de groote van
zijn moeijte.

3068

*Memorie van de voornaamste
werken die bij Jan Spit als
metselbaas zijn gemaakt
ten dienste van de stad Alkmaar
als volgt, beginnende met den
jaar 1685, tot 1714 incluijs*

1685 eenige karweijen gedaan

1686 de Wagenaars brug gemaakt, daarvan de eerste steen gelegd den 27ste april.

Den 15de junij de plating buijten de Vrisse Poort acta het selve jaar gemaakt de Brille brug de eerste steen gelegd op den 3de augustus.

1687 de Graenmarkt, den 31ste majj de 1ste steen gelegd.

1688 de Ridderstrater brug den 19de junij de 1ste steen gelegd.

1689 verscheijde, straten en platingen, enz.

1690 als in den jare 1689.

1691 als voren, en aan de Kennemerpoort sware reparatie gedaan.

1692 de westzijde vande gevel aan de Waag vermaakt.

1693 het westeijnde van de Platte Steenen brug vernieut.

1694 en 1695 Het stadhuijs vernieut.

1696 de Hooge Steenen Brug vernieut.

Nog de put en pomp op de vismarkt.

Nog de Nieuwlander brug op de Oude Gragt nieuw gemaakt.

[in marge: Uit J. Spits boek: De zarken tot de pomp, kosten de koop en maakloon, met de wapens, samen 210:10 en de 2 gecoft voor 40 gulden samen 250 gulden.]

3069/4415

De Langestraat en Koornstraat met Doornikse steen vernieuwt en int geheel verleijt.

1697 de noordzijde van de Platte Steenen brug vernieuwt.

Het steenen pijpje onder de Vesting bij de Vrissepoort vernieuwt.

1698 de straat van de Roode Koetswagen af, en de Waterpoort vernieuwt.

Het plakwulft in de gang bij de burgermeesterkamer.

1699 de Boompoort van voren vernieuwt.

1700 de brug aan de Hoendermarkt vernieuwt.

1701 de Agter Agterstraat vernieuwt.
Het Fnidsen en Brillesteeg vernieuwt.

1702 de plating voor 't Schelvisje vernieuwt.

1703 de brug buiten de Kennemer Poort met
een steenen hamaj, daarvan den 6^{den} july
de eerste steen gelegd.

De twee muuren bij de Laurens kerk gemaakt.
Het pleijn van 't kerkhof bestraat.
Een nieu steenen huijs aan de Zuijdervaart
in de Schermeer.

1704 de Spekbrug, der 26^{den} april, de 1sten steen gelegd.
De brug buiten de Nieulander Poort, den 7^{den} julij
de eerste steen gelegd.

3070/4416

1705 de muur gemaakt aan 't Latijnse school.
Een fundament muur onder de wielen aan de
Ses Wielen.
De Kuijpers brug, den 1ste steen gelegd op den 1sten julij.
De plating rondom 't hooft bij 't Schippers Huijs.

1706 de brug bij 't Stadserf gemaakt.
De klufft bij de Waterpoort.
De glaas en glaasspruijten aan de Laatzijde vernieut
in de Kapel.

1707 het nieuwe werk aan de Kapel, de 1ste steen
op den 23ste julij gelegd.

1708 vervolgt nog 't werk aan de Kapel.
De brug buiten de Vriesse Poort met een steenen
hamaj, den 8ste junii de eerste steen gelegd.

1709 de brug bij 't Accijns huijs gemaakt.

1710 de Houstilstraat vernieut en met Doornikse
steen beleijs.
Het nieuwe huijsje op de hoek van de Breede straat.
De plating op de Laat voor de brouwerij in 't
geheel vernieuwt.
Het steene sluijsje over de Kooltuijn.
De straat in de Agterdam vernieut.

Het Appelsteegje vernieut.

3071

1711 het Krebbingsteegje vernieuwt.

1712 de brug buijten de Schermerpoort met een steenen hamaij. De i^e steen den 13 julij gelegd.
De muur bij de Runmolen.
De straat op Toornburg vernieuwt.

1713 de voorste Agter straat vernieuwt.

1714 de Liberij vermaakt.

Ik vinde nog in 't boek van J. Spit
op 't jaar 1696.
De hooge Steenebrug heeft gekost van 't vermaken
2957 gulden en op 't jaar 1691
de Langestraat van de Steenebrug tot aan de
stathuijs toorn toe lang 87 roeden, 6 voeten,
en breed tusschen de rabatten 17 voeten, samen
129 roeden.
Van 't stathuijs af tot de kerk 27 roed,
samen 156 roeden.
Tot yder rood □ duisent kromme moppen,
het 1000 tot 7 gulden. Bedraagt 1092 gulden.

3072

leeg blad.

3073

Baliuwen

1570 Arnout van Tol. 2113. 1869.

1477 Aalbert van Raaphorst en Pieter Pieters[z]
in pagt . en Jan Spinter 4244.

1573 Sebastiaan Kraanhals. 4246.

[De ruijn van Nijburg gesloopt en 't land bij de Nijenburgen, gekoft 1870]

1476 Pieter Pietersz. 1451.

1365 Gijsbregt van Nyenrode, oudt M.S.

1559 den 12 april Bartelmies van Teijlingen ui[t]
het protekol van Foreest.

3076/4422

Q

(Er lijkt een blad verwijderd, blad 3076 heeft een ander handschrift)

[in bovenmarge in handschrift Croll: Het op papier in 't latijn geschreven copie, waer van het volgende een vertaling is, vind men in de verzameling van S. Eikelenberg, pagina Q 4723.

Afschrift
van een brief des Heeren Bischops
van Utrecht aan sijnen alge-
meenen Stedehouder tot het af-
vaardigen der saaken van
Alkmaar.

Heer Deeken, dewijle wij het versoekschrift der Alk-
maarders gesien, en verstaan hebben dat gij den inhoud des
selve besorgt hebt, weshalven wij den aanstaanden on-
dergang der kloosters van Sinte Maria Magdalena in
overweeging neemende en de toekomende weder op-
rechtige op die wijze, als gij schrijft, staan toe en
keuren voor goed de ondernome, ~~ende~~ ons in behoorlijke
vorme vertoonde verplaatsinge, de uijtvoeringe
van welke saak en bevestinge van onse opene brie-
ven onder het segel van ons vicariaat wij door desen
tegenwoordigen u beveelen, wenshende dat God
u in alles genadig zij. Uit ons kasteel van Duer-
stede den 9 van herfstmaand 1558.

Uw seer goede vriend
Georgius d' Egmond

3077

T

[in bovenmarge in handschrift Croll: vide de originele dezese op pargament in 't Latijn,
verzameling Eikelenberg, pagina T 4725]

Van die ouwe
Kercwijng.

Martinus algemeene stedehouder van Heer Suederus,
bischop van Utrecht, etc., begeerende dat de kapel

der susteren van de derden regel van Sint Franciscus binnen Alcaer ingewijd in de eere van de heilige maagd Maria en de heiligen Apostelen Philippus en Jacobus in behoorlijk devotie toeneemen mag en in de selve ondergronden werden, dat tot zaligheid der menschen dienende is. Op het ootmoedig versoeck onser geliefde susteren om de devotie van alle gelovigen op te wekken verleenen wij aan alle die zich gebiecht hebben en in de voors. capelle op de feestdagen van desselfs patroon en op de onderstaande feestdagen ~~zullen verschijnen~~, te weten op Kersdag, Nieuwe Jaarsdag, 3 Koningen, Goede Vrijdag, Paaschen, Hemelvaart, Pinxteren, Drievuldigheid, Sacramentsdag, Kruis Vinding, Kruijs Verheffing, enz. uijt devotie, om aldaar te bidden, zullen verschijnen en aldaar de misse of predikatie ~~zullen~~ hooren, offerhande doen, de metten, vesperen, ~~bijwoonen~~ of uitvaart der overledenen bijwoonen, of het lichaam Christi, en heilige olie, als die na een sieken gebracht werden, gevolgt hebben, of die het luyen van de avondklok

[in ondermarge in handschrift Croll: Doch daer schijnen echter aflaten geweest te hebben waer bij de zonden zelfs vergeven wierden, zulke graciën, pardoenen en afflatten waren anno 15e en te Amstelredamme te verdienen. Zelfs van alle schulden, ~~diensten~~, boete en breuken, 't zij van diensten, dootslagen of andere diergelijken, uitgescheiden de vijanden van den Paus, etc. Zie de brief ter uitnodiging om zulke aflaten te kunnen verdienen, voorz. Eikelenberg, pagina 3776, nu 2395 waerdig na te zien. Zie ook van volle, voller, allervolste en ander aflaten H. v. R. op de beschrijvinge van 't bisdom Utrecht: D: pagina 464, etc.]

3078

klok, ~~drie maal~~ drie Ave Maria's met ~~een~~ gebooge knien sullen geleesen hebben, of die op haar uittertste leggende iets van hare goederen aan de gemelde kapelle gemaakt sullen hebben, als ook tot onderhoudinge der selve, kaarssen, kerkcieraaden en andere noodsaakelijkheden der kapelle iets sullen toegebracht hebben, of soo dikwils als sij voor het hoog autaar, of voor de kasse der heilige overblijfselen met gebooge knien een Pater noster en drie Ave Maria's sullen geleesen hebben, of ook soo dikwils als sij hare misdaden bekend en ootmoediglijk vergevinge der selver versocht ~~sullen~~ en beterschap sullen belooft hebben, de vloer gekust, de kranken bediend, of eenige andere werken of diensten ten nutte des convents gedaan, soo als de liefde en gehoorsameit vereijschen, verleenen wij van de barmhertigheid des Almogenden Gods, de heilige kruisgesanten Pieter en Paulus en den heiligen

Martinus ~~onse~~ beschermheilig van ons geestelijk kerkgebied een aflaat van veertig dagen. Segenen binnen Alkmaar den 2 van Bloeymaand 1433.

[in handschrift Croll: 't Convent der voornoemde zusteren word ~~xxx~~ genoemd ~~xxx~~ anno 1506, pagina 3742, nu 2361 van Maria van Nazareth, van de derde regel van heilige Franciscus vergeleken met anno 1505, pagina 3748, nu 2367 van Sinte Marien opt Jonge Hof. Idem anno 1541, pagina 2328, nu 854 van Sinte Marie te Nasaret, alias 't Jonge Hof en anno 1461, pagina 4353 nu 3003 de jonge convent van de derder oerde Sancti Francisci. Anno 1456, pagina 4487, nu 4783 onzer vrouwen convent, ook 't Jonge Hof. Anno 1430, pagina 2630, nu 1175 onzer Liever Vrouwen Hof.]

[in ondermarge in handschrift Croll: Aflaat: Volgens G. v. Loon over de Kermissen, pagina, moet men door aflaat van tijd geen vergeving van zonden, maer een vermindering der opgelegde penitentien, of boetplegingen boven 't geene dat hij tot staving van zijn zeggen bij brengt, kan ook dienen de vergunning van de bisschop van Utrecht, David van Bourgonje, den 28^e augustus 1472 aan de geschutschapel van Sint Maerten in de Weert bij Utrecht, vide beschrijving van 't Utrechtse bisdom 1 D: pagina 631]

4423

Leeg blad.

3082/4432

David van Burgonje ende de bisschop van Utrecht, onzen geliefden in [den H**] ~~Cristus~~, Adrianus, priester ende confessor van 't Jonge Convent der Susteren, Jonge Bagijnhof in Alkmaar in ons ~~district~~ stift, regent of bewindsman des geduurigen dienst, geleege in de kerke deszelves convents, onzen geduurige groetenissen in den Heeren. Dat gy de landerijen of goederen tot gemelden kerklijken dienst in gemelden convent aangeleyt, geleege in de parochien van Edam, door Margriete, dogter van Henrick, ende in Hyloo door den heer Jacobus Matthysz., godvrugtiglyk gemaakt, gegeeven ende behoorende ende raakende die persoonen, welken men meest dienstig tot dien dienst oordeelt, kunt ende moogt verkoopen, staan wij toe bij deezen ende verleenen daartoe gezag ende magt, behoudens dat de goederen of gelden tegelyk of vervolgens daarvan komende, tot andere erflyke goederen voor den gezegden dienst oorbaarder of tot geduurige renten ook tot denzelven dienst werkelyk zonder arg of list of eenige verkorting volgens den raad van onze geliefden in C. den gardiaan van 't minderbroeders~~el~~oosterconvent in Alkmaar ende des prioors van 't klooster der regulieren canungens te Hyloo, (waarop wij uwe en hunne consciencien bezwaaren) geheelyk zullen aangelegt

worden. Gegeeven onder ons zegel ad caussas den jegenwoordigen aangehangen in 't jaar MCCCCLXXIX 1479 13 februari.

J. W. Buser, subscripsit

't Zegel aan den doorgesteeken staart, merendeel ongeschonden de brief in 't Latyn met verkorte schryfwijjs.

[in handschrift Croll: Zie de originele in verso met B getekende Latijnse brief, verzameling Eikelenberg pagina 4729.]

4433/3083

[in handschrift Croll: Zie de originele Latijnse pergamenten brief, verzameling Eikelenberg pagina 4731.]

Sijmon de Slusa, door Gods ende des apostolis genaade proost ende archidecanus van Utregt, allen ende een ieder geloovige, zoo tegenwoordige als toekomende, doen wy by deezen bekend dat wij de ~~des~~ twee kerklyke diensten, waarvan de vergeevinge behoort de regentinne ende seven mindere susteren van 't sustersconvent der heilige 3de ~~conlege~~ ordre van St. Franciscus, geleege in Alkmaar, tesaamen met de vrugten ende inkomsten derzelver diensten na den doot of vertrek derzelver bezitters aan 't zelve convent ter beede van derzelver vergeeveressen **vereeningen** tegelyk. als zy zyn ende... wij ~~gebruiken~~ in lijven ende van ons ingelyft ende verleent zyn, betuigen wy opentlyk bekragtigt, ratificeeren ende approbeeren de inlijving ende vereeninge derzelver diensten door den eerwaarden vader in C. ende onsen Heere David, bisschop van Utregt, aangaande die diensten gemaakt behoudens dat dezelve diensten in
.....na de meeninge der stigteressen of hunnen eerste instellinge niet te kort gedaan worde, waaromtrent wij der toekomende regentinne ende des convents in Alkmaar conscientien bezwaaren. Met bevestiging onzes briefs door ons zegel ter zaaken den tegenwoordigen aangehangen ende bevestigt, gegeeven in 't jaar des Heeren 1493 in mej.

S. de Mesto.

Op de rug staat:

De collationes duorum beneficiae ecclesiasticorum per matrem et

septem sorores. Ende dit is een laater of liever jonge hand.

De brief gaat in de duister. 't Zegel te halven ende meest onbeschadigt van Simon de Slusa... ad caussas.

[in handschrift Croll: Zie de originele in 't Latijn op pergament van de volgende vertaling. Zie verzameling Eikelenberg pagina. 4737.]

C.

David van Bourgonje door etc. bisschop van Utrecht, onzen geliefden in C.
De moeder regentinne ende susteren van 't Jonge Bagynhof van de 3de ordre van St. Franciscus in Alkmaar in ons stift, allen ende ieder geloovigen die deezen tegenwoordigen zullen zien leezen of hooren, onzen geduurigen groet in den Heere. De zorg van onsen heilige herderampt vereist als 't ~~de staat des gemeenen zaaks~~ gemeene welzyn

~~vereischt~~ vereist ~~toelaat~~, kerklyke goederen ende ampten ende kerklyke persoonen tot 's. Heeren dienst

behoorenden, onder den godlyken zegen aan te wassen ende dat tot meeren bevordering kerklyke goederen behoorlyk vereenigt worden ende dat zij ook nae kerklyke instellingen kunnen gescheiden worden.

Nadien dan in 't gezegde convent ~~seekeren~~ (Bagynhof) in Alkmaar ende deszelvs capelle 2 kerklyke ~~gediensten~~ gestigt zijn, waarvan d'eene door onzen geliefden in C. den Heere Everardus Zoudenbale, canunnicq ende schatbewaarder van mijn Utrechtse kerke, d'ander door onzen geliefden in C. den heeren Sijmen Sijmenz., priester, waarvan de (praesentatie of collatie)

vergeving staat bij den moeder met de 7 susteren van 't Jonge Bagynhof ende bezitters ende ~~terwyl~~ ten einde den lasten derzelve diensten behoorlyk waargenoomen worden ende de diensten zelv dienen volgens derzelve stigtinge ende loflyke gewoonte, hebben wij verstaan dat gemaklijker ende oorbaarder voor die zusteren te zullen zyn die twee diensten aan 't zelve Jonge Hof te vereenigen ende in te lijven, weshalven zij ons ootmoedig hebben doen bidden, dat wy ten goeden ende gemak deszelven convents gezien ende overweegt hebbende, 't geen overweginge verdiende die 2 kerklyke diensten in allen hunne regten ende belenden hetzelve convent door onze magt wilden vereenigen ende inleiven, zoodat deezze diensten bij vertrek of overleiden openvallende, alwaar 't op 't bijzondere tijden geduurig zijn verblijven zouden vereent ende ingelijtt aan 't zelve convent.

Wy derhalven als een goed ende vroom harder willen ~~de voorzien~~ het gemak ende voordeel dier zusteren door gemelde vereeniging ende behoorlyk onderregt ende overwogen 't geen overweging verdienden ende door honderd redenen overreed, vereenigen ende inlyven die 2 diensten waarvan de begeeving is aan ende in alle vrugten, inkomsten ende regten aan 't zelve convent ende dat zij zijn ende blyven zullen gedurig convent ende willen als zoodanig zullen erkent worden, zoodat openvallende aan 't zelve convent vereenigt zijn ende blyven zullen ende door geen ander convent bezeeten of bestuert zullen worden.

4435

Zoo nochtans dat deezze 2 diensten ende een van dien daarom in hunne pligten ende opleggende lasten ende servituten (belastingen) niet tekort gedaan worden maar dezelve lasten ende belastingen vol ende zuiver geschieden ende waargenoomen worden, waarentrent wij der zusteren conscientien belasten ende boovendien dat de vrugten, inkomsten ende voordeelen dier 2 diensten

of een van dien aan personen zoo wereldlyke³ als kerklyke²,
waaromtrent zal goedgevonden worden, verkoopen ende
alteneeren ende voor andere goederen verruilen kunt ende moogt,
staan wy by deezen toe, behoudens dat de gelden uit
die verkooping koomende zonder eenige verkorting ten
gebruik (of diensten) dier diensten of daarop leggende
lasten geheel ende volkoomen aangelegt zullen worden
waaromtrent ook uwe conscientien bezwaaren.
Gegeeven onder ons zegel ter zaake hieraan gehangen
in 't jaar 1488 den 18 augustus.
J.W. Buser subscriptis.

Testament

D. 1455, 21 november. Gerrit Gerritz de Bergheij, confessor, biechtvader van de susteren
van de 3de ordre van St. Franciscus in Alkmaar op de Hoogstraat,
eerstelyk zyne ziele God gaf ende begraaven te worden bij de reguliere canunniken te
Hylo ende maakt zes drie broederen daarvoor 1 Engelsche nobel van i libra jaers en zoo by de
zusteren begraaven werd, de priesteren in de kerk van Alkmaar
in 't **choor** de **zielmis** uitvaart houdende, dan ook wel een ... voor zyn gedagtenis,
2 willemschilden, den
provisor decanus indertyd 1 schilt ende den ouden susteren ende middelbaare
van de kerke des convents 1 schilt, item den gemeenen armen genaamt
~~diaconie~~ die arme huissitten 1 schilt, item den jongen in Alkmaar 1 schilt
ende zyn meid Katrijne Henriks zyn beste mantel (toga) ende lesten
notaris 1 schilt ende aan de zusteren van zyn convent een Engelsche nobel van 1 pond tot
een zielmis 's jaers voor hem ende zijne ouders te doen, te ligten aan
de landen gemeenlyk genaamt de Slope chen sancti, in 't district van
Berghey te doen in haare kapelle, te [*****] aan te leggen tot best van zijne ziele
tot exsecutoren Thomes, confessor der susteren te

3086/4436

Medenblik ende Theodoricus Janzoon, geduurig vicaris in Alkmaar
ter praesentie van Jacob Laurensz. ende Willem Pieterz., inwoonders
der stee de Alkmaar als getuigen hiertoe versogt,
't welk is Jacob Jansz. ~~Burei~~ getuige als notaris ende
op parkament in 't Latijn slegt ende met verkorting ende
duistere inckt geschreeven.
Dum

[in handschrift Croll: Het originele in 't Latijn op pargament geschreven, en in d'verso met D
getekent, testament, waarvan hetgeene op deze
en op 't laest van de vorige bladzijde geschreven staet, een verkorte verduidsing is, kan
men vinden verzameling Eikelenberg pagina. 4735.]

4437

Leeg blad.

*Uit de oorspronkelijke
stukken*

De sluyzen ten dienst van de
scheepvaart en uitwatering in Westvrieslant
op de Zuiderzee en het IJge gelegd, wel
in staat zijnde het zout buitenwater te kee-
ren, maar zonder ebdeuren, openden zig
vanzelf voor ~~van~~ 't binnenwater, zoo-
dra 't ebbegetij zig zeewaart keerdte,
zulx dat daardoor de vaarten haar
noodige diepte, de landerijen 't vers
water komen te verliezen. De ondiepte
der wateren belemmert de vervoering
der koopmanschappen en zoo men die
wegneemt door 't inlaten van zout water,
dan werden beesten en landerijen bedorven
en, te meer omdat de zee hoe langer
hoe sterker doordringt, de vloedden hooger
en derhalven het water voor den vertst af-
gelegen duikers, als die van Nauwerna,
van tijt tot tijt zouter werdt. Dit verwekt
vele klagten onder d'ingesetenen en
burgemeesteren van Alkmaar wierden
dik-

3125

dikmaals door de benadeelde aangesogt tot
wegneming dezer lastigheden te willen arbei-
den, voornamelyk en kragtigst in dese
zomer van 't jaar 1707, doe de droogte
de ongemakken vermeerderde en vaarten en
statsgraften droog lagen, te weten de Hoe-
vervaart, de Nieuwesloot en de Laat,
in vele jaren niet gediept, die men droogs-
voets kon doorgaan, terwijl den duinkant
het water zoo diep ontzonken was dat
diepgegraven putten den beesten naulijks te
drinken konden geven.

[in marge: Dit vertoog is gedaan voor den 16 oktober 1707, zoo af te nemen is uit de resolutie
van de duyncavol in dato 16 oktober ut supra genomen en onder de bijlagen gedrukt.]

Burgemeesteren van Alkmaar,
dit aanmerkende, vonden hen bewogen
van dit alles kennis te geven in de

vergadering van de Staten van Hollandt.
Doe wierd verhoogt dat de scheep-
vaart van de gebuurlanden en d'om-
ring van Alkmaar seer aanmerkelijk
en de landen op dezen bozem gelegen,
geen gering gedeelte van 't Noorderkwartier
zijnde, zulks den Alkmaarderen al
vanouts had doen vooruit zien en
bezorgen dat nog den varenden, nog
de

3126

landeigenaars zouden verleen zijn.
Dit had den voorzaten bewogen het
leggen der groote sluis tot Saandam
te bevorderen en een vijfde in de bou-
kosten te dragen. Dit had hen doen toe-
zien dat in 't octroij van de Purmer,
1617 verleent, wierd bedongen dat men
tot gerief van d'oude landen en de navi-
gatie der stede Alkmaar ordere soude ge-
stelt worden dat men t' allen tijden het water
op zoude mogen houden. En diergelyken
toe versigt had men genomen in andere
octroijen, voornamelijk die van de
Waardt en de Wormer.
Doemaals nogtans wierd aan
de nootsakelijkheid dezer landtstreek voldaan
door seekere uit- en inwatering in den
Nieuwendam, tot dewelke te leggen de bedijkers
van de Waard bij octroy van den 4 a[pril?]1623
wierde verplicht, gemeenschap hebbende met
de Wijkermeer, maar die uitwatering
verland en door slibbe verstoep zijnde,
had men de duikers tot Nauwerna
moeten leggen, sederd wanneer het
quaat over de landerijen had aan-
was en d'overhand verkregen.
Men verwagte dat haar Ed. Groot
Mog.

3127

Mogende in aanschouw van 't schadelijk
gevolg in 't toekomende, door gebrek van
ebdeuren, te verwagten, gemagtigden
zouden afzenden om de zaak te
ondersoeken en de belangde te hooren,

zijnde 't hangen van ebdeuren in de sluizen die er nog niet af voorzien waren, 't eenige middel om den binnenboezem op zijn peil met vers water te houden. En betuigden zij, stads afgezondene tot haar bijzondere ontlasting agtervolgens 't besluit van hun vroetschap dat, tenzij genoegdoende hulpmiddelen wierden vastgesteld, zij van hen zelve niet souden kunnen verkrijgen de beledigde landen en ingeseteten in 't toekomende met de gewone en buitengewoone verpondingen te beswaren, hetwelk daarom zoo tijdig wierd voorgedragen opdat het toestaan van d'ordinaire middelen in d'aanstaande slagtaand, voor welke men hoopte deze gewigte zaken ten gewensten einde te zien, geen verhindering zouden ontmoeten.

3128

Op dit verzoek vonden de Staten van Holland goed commissarissen af te zenden en die van Alkmaar den commissarissen bij memorie aan te toonen 't regt dat de stad had verkregen en de noodzakelijkheid van 't hangen der ebdeuren.

Het regt der s[t]adt Alkmaar toonden zij uit de octroijen der bedijkte meeren, voornamelijk uit dat van de Purmerden 10 julij 1617 verleent, in 't welk gezegt wordt: 'Dat tot gerief van d'oude landen en de navigatie der stad Alkmaar ordere sal werden gesteldt dat men tot allen tijden het water sal mogen ophou[d]en en ter bequaamer plaatse inlaeten voor sooveel als 't zelve zal mogen geschieden sonder schade van de laegsten landen, tot welken einde door.....commissarissen met kennisse van zaeken gesteldt zal werden een sekeren peijl en ordere genomen op het onderhouden van dien tot versekertheit soe van de stad Alkmaar als der voors. landen'. Welke peil in 't jaar 1644 met overeenstemming der belangden gesteld was, dog in 't jaar 1646 wat lager genomen

tot

tot behoef der laag gelegene landen en sederd die tijt tot heden toe onveranderd was gebleven.

Uit het octroij van de Schermeer deed men zien dat de bedijkers van deze meer verpligt waren, 't zij te Nauwerna of elders in 't octroij gemeldt, ten dienste der Alkmaarderen en hun geburen te leggen een bequame steene schutsluijs ter wijte van twintig voeten met ses deuren, te weten vier deuren om 't zeewater te schutten en twee ebdeuren om 't versche water binnen te houden.

't Regt uit zulke octroijen verkregen meenden ze onbetwistbaar te zijn en dat die resolutien niet anders en konden werden aangezien als soowel privelegien bij den prince van den lande aan haar geconcedeerd en dat men hen derhalven 't regt daarvan behoorde gestant te doen.

Zoo omdat die van d'uitwaterende sluizen den peil niet quamen te voldoen, zoo om de schade van 't zoute water van de landerijen te weeren, als omdat bij gebrek van ebdeuren 't water weer zeewaarts liep, waaruit volgde

dat het eenigste middel omme 't water op te houden was het hangen van ebdeuren bij welker agterblijven al de vertoogde resolutien sonder gevolg en vrugteloos zouden zijn en blijven en welke derhalven nootsakelijk waren.

Waterland en de dorpen Oostsanen, Wormer en haar medestanders door 2 a 3 quaden geintentioneerden en remuanten humeuren gaande gemaakt, wisten tegen de voorstellen der Alkmaarse velerleij swaricheden in te brengen, te weten dat de kaedijken aen de Saan te laag, te ligt van stof, den aanpars des waters niet soudon kunnen uitstaan, de Voorzaan zoude verlanden, de olij- en traanbakken en kelders bedorven en hun werven overstroomt worden, toestaande buiten dat, het gebrek van zoet-

en de schade van 't zoutwater door 't hangen van ebdeuren konde geweerd werden. Om deze tegenwerpingen te beantwoorden en vernietigen, deeden die van Alkmaar in de zomer van 't jaar 1708 door twee onzijdige landmeters, een van Alkmaar, een van Amsterdam, kadijken, werven en bakken peilen en verklaringen ligten, daardoor aan-

3131

toonende de ongegrontheit harer tegenstrevaren, dat zij de sluiting der ebdeuren maar verzogten gedurende de vier zomermaanden te geschieden, dat de dijken langs de Saan op de laagste plaatsen omtrent twee voeten boven de somerpeil lagen, de olij- en traanbakken vier en vijf voet, dat de bakken door 't hoogwater bewaard, niet beschadigt wierden, dat Westzanen zelf zig van ebdeuren bediende zonder schade aan dezelve dijken, dat de Zaan, een stilstaand water, geen drift heeft nog door de ebdeuren konde verliezen en in allen gev[al] daar zoude moeten verdroogen daar ze wijst was, niet in haar nauwte, daar de stroom 't hevigst is. Waterland ware door de bedijkingen behouden met omtrent 3650 morgen in de schatting aangeslagen, daar in 't geheel 70. a.80. duizend morgen door 't gebrek van 't zoet water moesten lyden.

Op dusdanigen voet wierd deze zake gedongen totdat in de zomer van 't jaar 1710 door commissarissen, plaatselijke schouw zijnde gedaan en zoo mij gesegt is, door hen in de vergadering der Staten gebootschapt dat die van Alkmaar een wijd[of s]e van stapelregt willen opregten, en verders 't geen den Alkmaarderen konde benadeelen, de uitspraak van 't geding tot nadeel van Alkmaar uitviel, zijnde de commissarissen gedeputeerden van Haarlem en Amsterdam, dien 't voornemen van Alkmaar tegen de borst was.

3335/4906

Den 26 junij anno 1590 is door de regenten van 't leprooshuis aan de regenten van 't mannengasthuys

gedaan overdragt van hunne huys-
landen, renten en verdere goederen
volgens de resolutie der vroetschap
van den x^{en} januarij deszelven jaars
van de goederen der twee huysen te
combineren.

*Uit een protocol van
Dirk Foreest 18 augusti 1561.*

Een verklaring van zeer oude luijden
dat de Kaksloot al in 't jaar 1500
aan weersijden een straat van 7 of
agt voeten breed en een plating had.
Dat men dus weersijts deze Kaksloot
kon gaan als op de Laat en op anderen
platingen en burgwallen, voorts
dat dese plating westwaarts op-
liep en de luijden westwaarts konden
gaan tot de Schoutestraat toe
en dat neffens de Krebbesteech over
de Kaksloot een bruggetje lag.

3336/4907

*Uit een protocol van
Dirk van Foreest.*

1559 den 5 april werden gemeld twee
lijnbanen bezuyden de Bordeelsteeg,
hebbende de banen de weg an 't westendt
1559

3339/4910

Uit een oude quijtschelding

1617
Burgermeesteren dragen op een erve, leggende
op 't Veneese Eiland, met de volgende conditie,
te weten, dat den cooper gehouden zal
wesen 't erf binnen 't jaar te betimmeren
en geen minder nog kleijnder huizing
daarop te stellen als van twee
viercanten ende wurmte op 't minste
moeten hoog sijn boven de straat twee-
entwintig houtvoeten en deselve stellen

met de gevels aan de straat en
de kantelen met hartsteen dekken
moeten. Item dat de cooper met
sijn naaste belendens soude moeten
timmeren op gemeene muuren, die
tenminstens dik sullen moeten wesen
twee steen; ende soo iemant met
deselve niet genoegde, dat hij zijn
muur op zijn eigen grond en zijn eigen
kosten sal mogen verstijven, alsmede
dat den cooper, nog sijne nacomelingen,
tot geenen tijde inde voorsz. huysinge
sal mogen tapneringe of herberge
doen, en ... tot sijnen laste nemen
en houden het onderhoud van
de platinge, neffens zijn huys

3340/4911

gelijk mede te maken van de straet
soo veel aangaat het arbeidsloon,
mits dat de stat vooreerst levere
de steen ende mede 't maken van de straat
en 't sand, gelijk van andere straten.
Item dat de cooper, nog zijn nacomelingen,
het agtererve niet sal mogen betimmeren
met woningen, 't zij om self te bewonen
of te verhuiren, om door 't straatgen
agter dit erve gelegen zijn ingang of
uytgang te maken. Ende sal den
cooper op 't voorsz. straatge zijn
water mogen losen, mits ten eynden
van zijn erve stellende een bekwame
rooster...

3365/4934

*Uit de nagelaten schriften van
de heer Adriaan Westvaling*

1694 in mey is de gevel van den noordhoek
van 't stathuys afgebroken en een nieuwe
gemaakt. Dese gevel was onder 4, boven
3 steen dik. Voor deselve zouden gestaan hebben
4 beelden als van koning Willem, keyser
Karel, Justitia en Maximiliaan.

1672 den 28 juny den Enkhuyser veerman
met eenig goed willende vertrekken raekten 't

grau op de been en wilde alles besien, schoon de wethouders zig daertegen stelden. Zij poogden 't huys van den heelmeester Jacob van Houten, naderhand burgemeester, te plondren, scheldende hem voor verrader.

De 1 july, op 't gerugt datter een party ruyters binnen Alkmaar zoude komen, wasser groote ontsteltenis.

Den 2 liep 't graau te hoop. Bodechem en doctor S. eyste van burgemeester Steenhuys de sluetels der poorten. De geenen van de regering, die na Oranje hielden stookten daar onder. De burgemeesteren waren genootsaakt toe te laten, dat in 't bijsijn der 4 burgercapteins Wilhelmus van de torens geblasen, de Oranjevlag uytgestoken wierdt.

3366/4935

Uit de schriften van Westvaling.

Hier bleef 't niet bij. Van die schutters, die de wagt op 't stathuys hielden, drongen er 10 a 12 ter camer van burgemeesteren in, begerende sij den Prins voor stathouder. Burgemeesteren menende dat zulx uyt last der hele schutterij voorkam, deeden een resolutie aflesen....

Dr. Schilder en Bodechem werden door 't grau den burgermeesteren bijgevoegt, toen zij de aanbieding aan den Prins zouden doen.

Door gemelde heer Westvaling is in 't jaar 1672 begonnen te schrijven een historie of kronijk van Holland, Zeeland, Vriesland. Hij deed die drukken en vond ik een a 2 catarns in folio gedrukt. Die kronijk was geheel op de wijze van de onderwetse schrijvers, beginnende van 't begin der dingen, zulx, zoo mij gesegd is, de drukkers dat ziende, daarom niet met het drukken wilden voortgaan. Of die alree bij hem was volschreven weet ik niet, maar van zijn hand heb ik gezien, ongebonden, ongenajide stukken van een korte historie en beschrijvinge der Westvriese en andere steeden, niet van alle. Dog zoo verward en met herhalingen en krabbelingen dat het wel slegts kladden geleken. En doorgaans met scherpe taal tegen de regering, meer van Alkmaar dan anderen, en tegen de nieuwen adel.

3367/4936

*Uit een lijst van des
graaflijkheids domeynen. Titul*

Herfstbeden in Kennemerland.

Bladz. 69

Groet	1:16:4
Heijloo	13:1:9
Limmen	12:16:9
Oesdom	8:5:9
De vrijelanders van Heemskerk	3:6:4
De dienstluyden van Heemskerk	2:3:0
Tit. Vroonschulden Limmen	6:10:
Uitgeest	3:5: nog 1:6:0
Aelsmeer	6:10:

Titul bldz. 71.

Die van Alkmaar over erfpagt van de waagh aldaar	7:-:-
Schoorl en Camp vroonschulden In Westvrieslant	1:12:-
Alkmaar drie goude kroonen in gelde na de permissie	11:2:-
Burgemeesteren van Alkmaar over erfpagt van het kranegeld	0:16:0
Die van Alkmaar over erfpagt van de visserije van Lubbertssluyt	20:0:0

In Amstelland, Waterland
en Zeevang.

Rebelgeld	
Broek	12:0:-
Schellinkwoudt	3:-:-
Sonderdorp	9:-:-
Raersdorp	16:-:-
Landsmeer	6:-:-
Suyderwoudt	8:-:-

3368/4937

Uit een lyst van des grafelijkheids domeijnen

Tit. Recognitien in Kennemerland,
Westvriesland enz.

bladz. 75 Heijloer ofte Niepoorter meer 18:7:.

" 77	Oostzanen vroonschulden en tinsen.	20 gulden
	Akersloot vroonschulden	1:2:0
" 78	Biertollen en vroonschulden tot	
	Broek op Langedijk	10:10:0
	Zuydscherwoude	12:10:-
	Noordscherwoude	13:-:-
	Koedijk	12:-:-
	Winkel	22:-:-
	Oude Nierop	15:-:-
78	St. Maarten	9:-:-
79	Oterleek ut supra en swaanderij	6:-:-
	Outsorp ut supra en s.	6:-:-
	Ursem ut supra	12:-:-
	Rijp vroonschulden	
	Zuydschermer ut supra	
	Noordschermer ut supra	
	Tit. officien	
	81 + schoutschap van Alkmaar	100:0:0

Bladz. 106 en 110. De onverkogte zaad-
vroomlanden (1724) gelegen op de Vroone-
geest, onder Koedijk, Pancras en Outdorp
bedragen tesamen zesentagtig mergen, drie-
envijftig roeden Geestmerambagtse mate
of Rijnlandse mate agtentagtig mergen,
vijfhonderd eenensestig roeden.

Gaven den grafelykheyd 1055:5:0

3369/4938

Des grafelyksheids onverkogte
vroomweydlanen, gelegen zoo tot
Koedijk, Pancras, Outdorp, als Broek
en Zuydscherwoude, op Langedijk,
bedroegen anno 1724 tesamen driehonderd
agtenvijftig morgen, vierhonderd en
vierennegentig roeden, Geestmer-
ambagtsmate,

ofte

driehonderdseventig morgen, vierhonderd
elf roeden Rijnlandsse mate.

En bragten den gravelyksheyd op
7573:2:0 bladz 110

Behalven dese waren er nog eenige
vroonerfpagtslanden, door de
insolventie van de houders van dien
geabandonneert, weder aan de graaf-
lijkheid vervallen, opbrengende 104:0:0.

De vroonerfpagten en opstellen
in de bovengenoemde dorpen bedroegen 860:11:0.

37. Ik vinde wel dat, in den lande van
Putten eene visserije was, het Vroon genaamd,
en dat aldaar van de vroomvisch den vijfde
penning wierd betaald; insgelijx eene visscherije
in Portugaal, mede het Vroon geheten, en
59 het Vroon tot Woudrichem, zijnde het
regt van den vijfde penning van salm, elft
en steur. Maar in 't geheel geene vroom-
landen op de lijst der grafelykheidsdomeinen
in Zuydhollandt.

3370/4939

Leeg blad.

3361/4932

Aantekening
wegens de sterfte van 't jaar 1719
tot Alkmaar.

Ik bevinde in de Aantekeningen
der genen die de lijst der dooden,
sederd den opheff van 't middel van
begraven, tot Alkmaar gehouden,
hebben ingeschreven dat aldaar, in
de 23 jaren, te weten van 't jaar
1696 tot het jaar 1718 ingesloten,
overleden zijn, het eene jaar door
't ander gerekent 424 menschen.
't Hoogst derzelve jaren bereikte
geen 500 lijken.

Maar in den jare 1719 storven
daar 734 inwoonders.

Gemeenlijk sterven meer menschen
in den herfst dan in de andere teelten
van 't jaar. De herfstmaanden der
voorige jaren namen zelden boven
40 doorgaans minder levenden weg;
wijnmaand insgelijks.

Maar in 't jaar 1719 was 't
getal der overledenen, als volgt

3362

in 't jaar 1719 storven tot Alkmaar
als volgt in

Januari	43	Julij	56
Februari	35	Augustus	54
Maart	40	September	87
April	55	October	102
Maij	60	November	65
Junij	63	December	74

—
296

—
438

Samen 734 dooden [in rood]

Tot in de Maijmaand van 't jaar

1720 duurde nog de buijtengewone
sterfte, als blijkt uit de volgende lijst

overlijdende in	Januarij	64
	Februarij	65
	Maart	72
	April	53
	Maij	52
	Junij	30
	Julij	25

Indien men nu aanmerkt dat de stede
al voor de sterfte allengs in in-
woonders was verminderd, zoo moet
de sterfte ons zoo veel grooter
voorkomen.

3379 /4948

1^e Resolutie Boek.

[Onderstaande uittreksels uit het resolutieboek in onbekend 18de-eeuws handschrift:]

5 Februarij 1550 't Vrouwe Capels gasthuijs'
geaccordeert een gasthuijs naast aan 't selve
Capel te fonderen.

6 Maij een stadtsadvocaat gesurrogeertd.

27 Maij de schout geen copie geven van de
octrojen van 1532 alsoo hij lectuur gehad heeft.

9 April 1551 een organist aan te neemen bij burgemeesteren
en kerkmeesteren.

[in marge in handschrift van C.W. Bruinvis een latere aantekening: Cornelis Sijmonsz bij
provisie]

23 Maart 1552 die 60 jaar out is mag uijt de
schutterije gaan.

22 December 1554 is geresolveert dat voortaan
geen gilden, ambagten nog indringen, sonder
consent van de vroedschap, geconsenteerd zullen worden bij den geregte.

21 October 1555 't Nieuwe aangemaakte lant
leggende in de Voormeer te verkoopen.

22 Junij 1556, Op de Coninghswegh een nieuwe
steene brugh te maken en de Corte Nieuwe

Sloot lijnrecht aan bijde zijden op te keuren.
12 Augustus, 1556 die Caksloot agter de Lange-
straat tot water te blijven leggen en
niet gedempt te werden.

[In de marge, haaks op de hoofdtekst in handschrift C.W. Bruinvis latere aantekening:
1553 18 April, Rijkeland IJsbrantsdochter zal mogen uitsteken haar
plating van 't Venisse tot de Hondsbossche sloot, des zal de stede behouden
een gang bij de mat langs breed bezijden haar huis 18 voeten.
1556 den 13 Augustus is bij de raads van beide schutterijen besloten, elke voor-
taan 112 man sterk te houden.

394/4963

1 november 1581 regelement * wat het pesthuijs
trecken sal van die daar ingebragt werd.
[in marge in handschrift Croll: * NB : dit reglement is heden 23 augustus 1762 nog in 't
pesthuis te zien.]
14 december 1581 : de Caksloot (Breestraat)
voortaan bij de stad te reijnigen en vegen
eens weeks, als de Vismarckt , Steenebrug
en Plaats bij de Waag.
29 december 1581 : te versoeken octroij dat voor-
taan weer burgemeesteren geordonneerd werde
en dat de stad jaarlijks een thesauriër stelle.
12 januarij 1582 die poorter werd drie ~~gls~~ guldes te
betalend d' helft voor de kerk; de helft
voor burgemeesteren, mits niemant te cons-
trigieren poorter te werden, dan die neringe
doen of van vermogen is.
2 febrarij 1582 : door 't mannegasthuijs aan
Elisabets gasthuijs tot onderhoud van de
* * * in 't heijlige gasthuijs plag te
sijn jaarlijcs te geven 50 gulden.
29 maart 1582 : 't verlaat dat in de Heijlooer-
dijk sal gelegd werden, de stadt voor de
helft te becostigen.
29 juny 1582 't nieuwe segel der stadt te [*****?]
zie 3774 B boven
nu 3381

3403/4972

*Uit het privilegie boek der
stadt Alkmaar, door mij uitgegeven
den 19 november 1726*

[in marge in handschrift Croll: zie een historisch uittreksel uit dit octroij voors : Eik:p:1991
nu 502] [in marge vervolgd door C.W. Bruinvis: en bij Croll 1435 in extract.]

Hoe verre des stads limiten
in de Egmonder Meer.

Copia copia

De Staten van Hollandt ende Westvries-landt doen te weten, alsoo burgemeesteren ende regeerders der stede van Alcmaer ons vertoont ende te kennen gegeven hebben hoe dat wijlen den Grave van Egmondt begeerende te bedijken de Egmonder Meer, vercregen heeft van de hertoginne van Parma etc. als regentes van de Nederlanden niet alleen den eijgendom van de gront van 't gunt bij hem bedijct, en van water te lande gemaakt soude werden, maar ook de jurisdictie over de voors. grondt, niettegenstaande dat een gedeelte van de voors. Meer hem strekkende, was binnen den bedrijve van Alcmaer, als te zien is in de * kaarte ons vertoondt, ende onder deselve van Alcmaer berustende, daar inne 't bedrijf ofte ban der voors. stede met een roode linie afgewezen en afgetrokken word, behoudelijk nochtans

* van dese kaart , zie op de volgende zijde

3404/4974

dat de procureur generaal, die hem op de klachte der voors. steede tot conservatie van de gerechtigheit des Graeflijckheits van Hollandt tegens de voors. concessie hadde geopposeert, dienaangaande soude behouden sijn actie in petitoir, ende dat de grave van Egmondt ter cause voors. zoude terechtstaan voor den hove van Hollandt, sonder dat nochtans den voors. procureur generaal (dat de vertoonders weten) nog eenige actie geïnstitueert heeft, overmits de swaricheyden des tijts, die 't sedert opgecomen sijn, doch als naderhant 't graafschap van Egmonde vervallen sijnde aan de graeflijkheit van Hollandt 't suyver incomen van dien bij gratieuse consessie gegunt was den heere Lamoraal van Egmont prince van Gavere, zoo

hadden haer de verthoonders in den jaars
1597 aan ons geadresseert ende ver-
toont hoe grootelijx zijlieden bij de voors.
consessie van de hertoginne voornoemt van
Parma etc. regente in haer oude
vrijheid, ban en jurisdictie waren vercort
ende geïnteresseert, versoekende oversulx
dat ons gelieven soude de voors. stede
van Alcmaar tot haren ouden ban

[in marge: De kaarte op de voorgaande zijde gemelt, is door mij omtrent of voor 't jaar 1708 met de uiterste netheid en opmerking, niet nagetekent, maar met een kopere pen, op 2 vellen papier, overgetrokken of gedrukt, zulx de copij niets verschilt van de originele, als dat de egte met inkt op perkement was getekent en de nagemaakte is doorgedrukt met zwart krijt, 't welk ik daar na voor 't afslijten hebbe bezorgt.

De egte beruste toch en nog lang daarna op de stads Rekenkamer, en was onafgeset; ook was er aan den bovensten hoek uit de egte een stukje uijt omtrent het dorp Bergen, zulx men in de copij daar iet onvoldaan vind.

Wijders, dese kaart berust bij mijn ander kaarten in dien tijd en vroeger, na des statskaarten gemaakt.]

3405/3796/4975

ende vrijheijt te restitueren, ofte ten minste
gratieuselijc den selven te vergunnen de
hooge middele en lage jurisdictie over
alle 't gunt binnen de voors. limiten
gelegen de voornoemde grave van Egmond
bij de hartoginne van Parma etc. regente
toegevoegdt was, waar op wij doemaals
bij apostille hadden doen stellen, te con-
senteren, verclaren ende ordonneren dat
aen de jurisdictie van de stad Alkmaer
onder de berechtinge van de schout ende
schepen aldaer bij provisie soude werden
gevoecht de administratie van de hooge
jurisdictie in de limiten in 't vertooch
gevoerd, om de selve bij de voors. schout
ende schepenen aldaer van wegen de
graeflijkheid van Hollandt ende Westvrieslant
geëxcerceert te werden tot anders daar
inne soude wesen geordonneert ende aangaande
't vorder verzoek dat 't zelve gehouden
zoude werden in nader bedenken, als
gesien kan worden bij de selve apostille.
Dan alsoo de distinctie ende separatie
van de jurisdictien veer questien ende dis-
pujten subject is, ende nu mede gedispu-
teert wordt, omme de voorgemelte

3406/4976

Heere Lamorael van Egmont te vergunnen main levere van 't graefschap van Egmont, soo heeft de verdoonders geraden gedagt 't guns voors. is andermael te remonstreeren, ten eijnde op de gregticheijdt des graeflijkheits van Hollant behoorlijk soude werden gelet, en te versoeken dat ons (gelijk wij enige andere steden met ampliatio van haren ban, vrijheijt en juridictie, 't welk meer is als in desen verzogt wordt) wel hebben gratificeert, ook geen swaricheijt willen maken omme de voors. verdoonders als noch tot haren ouden ban, vrijheidt ende juridictie te resituieren ofte tenminsten vergunnen de hooge middele ende laege juridictie over 't gunt binnen de voors. limiten gelegen ende eertijts den voors. Grave van Egmont, inder voegen als voren verhaald is, toegevoegt is geweest, endt 't selve in conformite ende naer uitwijzen van de oude limiten wederomme aen haer versoekers vrijheijdt, ban ende juridictie te applicieren (waar bij teffens mede
die

3407/4977

die gerechticheijdt resort ende juridictie van de graeflijkheijdt van Hollandt sal worden gerepareert ende geredintegreert ende hen verdoonders daar van te verleenen onse acte in behoorlijke forme; soo is 't, dat wij de saeke voors. overgemerkt hebbende ten versoeke van de voors. burgemeesteren ende regierders der stede van Alkmaer geconsenteert, verclaert ende geordonneert hebben, consenteren, verklaren en ordonneeren bij desen, dat aen de juridictie van de stadt Alkmaer onder de berechtinge van de schout ende schepenen aldaer bij provisio sal werden toegevoecht de administratie van alle juridictie, 't zij hooge middele ofte lage, lest bij den Grave van Egmont geexceert in de limiten hier voren, verhaaldt, omme deselve bij de voors. schout ende schepenen

van wegen de graeflijkheid van Hollant
ende Westfrislandt voortaan geexerceert
te worden tot anders daar inne sal werden
geordonneert, lastende eenen yegelicken
den voors. burgemeesteren ende regeerders

3408/4978

rustelijk ende vredelik te lasten genieten
't effect van desen. Gedaan in den Hage
onder onsen zegele hier op gedruet
den xx^{en} december anno 1601.

Onder stont geschreven: ter ordonnantie van
de staten voorn. ende was getekent
A. Duijck ende besegelt met een opgedruet
segel van rooden wasche.

Lager stont nog geschreven: gecollationeert
tegens 't principale octroy geschreven in pampier
getekent ende besegeldt als voren, ende
daer mede bevonden te accorderen opten
xxvii^{en} september anno XVI^c twee, bij mij
der stede Alkmaer secretaris.

't Oirconde mijn subsignatie, ende was
ondertekent P.J. van Teylingen.

3409/4979

Uit een
*Deductie en debat, van de grutters en gorters
woonende in de steden van Dordrecht, Haarlem,
Delf, Leyden, Amsterdam, Gouda, Rotterdam,
Alkmaar ende andere besloten stede van
Holland en Westvrieslant
Tegens
De redenen en pogingen van de grutters
en gorters ten platte lande in den
jare ***
aan haar Ed. Gr. Mo.
overgegeven*

[in marge: schoon uit deze deductie niet blijkt
wanneer dezelve is opgelegd, blijkt noch-
tans uit art. 1760 - dat die oplevering in
of na anno 1656 gedaan is, maar hoeveel daer-
na heb ik nergens daer in gevonden.]

Artic. 1163, 1164 en 1165

Ende is het hardt droogen van granen

ende hardt gedroogde en ook andere granen te ontschillen, ontbasten ende te breken mede bekent geweest bij oude volkeren 2 Sam. 17.19 et 28.... Virgil. *eclog* 8 ad verba sparge molan.....etc.

Artic 1430

De waijers der grutters die zij, in plaats van wannen gebruiken.

En Artickel 1432, zeggende die nu niet ouder zijn dan omtrent tusschen de 40 ende 50 jaren

1433

zijn gepractiseert bij Pieter Jansz. Lebman, binnen de stad Alkmaar

3410/4980

Debat grutters

Articul 1434

De zifterijen, die mede gaan en bewogen werden, met het selve werk van de paarde-molens.

Waarmede de verscheijde soorten van groven ende fijne slag van grut ende gort gescheijden ende gemaalt werden.

Welke sifterijen eerst uitgevonden zijn van Theunis Oom, mede binnen Alkmaar.

Ende dat bij menschen gedenken.

Artickel 1435, 1436, 1437

Artickel 1630 tot 1633, incluijs

De grut en gortneringe in de Stadt Alkmaar. Alzoo deselve stad gelijk als een metropolis, of de hoofstadt van de voors. neeringe is geweest.

Tot soo verre dat de Alkmaarse gort ende grutten voor en boven die van alle andere steden geacht ende gesogt plag te worden, en dat de slijters in Hollandt en Westvrieslandt, die haer gort ende grutten wilden aanprijsen en veijlen, deselve seijden te zijn Alkmaarse gort en grutten.

En dat alle de beste gort en grutten van 't geheele land onder den naam van Alkmaarse, geveijld ende verkocht plag

te worden.

3411/4981

Debat grutters

waerom mede noch in den jaere 1632
binnen deselve stadt geweest, zijn
twee à drieentseventig grut en gorterijen.
Hebbend ijder grutter zijn knegt
of knekten en paarden.
Maar nu van de voors. neeringe
niet meerder over gebleven als vier, vijf
of ten hoogsten sesentwintig grut ende gorterijen

Anno 1634, waren tot Rotterdam 22 gorterijen
en ten tijde van dit debat maar 18, bladz. 232
en 233.

't Verval der grutneringe binnen Alkmaar
is veroorzaakt door 't aangroeien der
paardemolens aan de Zaankant en 't Noorder
Quartier bladz. 238

Tot Rotterdam plagten te wesen
omtrent dertig groote brouwerijen, nu
maar tien of elf, bladz. 246.

3412/4982

Leeg blad

3413/4983

*Uit de papieren
en oude schriften, berustende heden den
1^e van slagtmaand deses jaars 1730
in de boven kas van kerkmeesteren
der Lourenskerke, binnen Alkmaar.*

*Uit een naamlijst der Kerkmeesteren
van 1432 af tot 1601 incluijs, dog na alle
schijn eerst in de 17 eeu geschreven.*

[in marge in handschrift Croll:
Zie meer extracten uit echte stukken
en een memoriaal van nevensgemelde
kerkmeesteren van anno 1483 enz. verzameling
Eikelenberg p: 2595, nu 1140,

2614, nu 1159]

1458 in dit jaer werde d'eerste
steen geleid van den Toorn

1469 in dit jaar, op St. Felicianus
dag, werde 't fundament geleidt van de
kerke van Alcmaer.

1508 in dit jaer is de oude kerk,
genaamd die schuit, verbrant, met twee
orgelen, dog is het nieuwe werk blijven
staan.

1566 op Karsavont, worde de weth
wederom verzet, die men den 13 majj gewoon
was.

Uit andere stukken

1655 is gemaakt of vermaakt den
orgel in 't Capel door Jacobus van
Hagerbeer orgelmaker.
en werd het lijm, daartoe, geleverdt
door Pieter Gerritsz. Schagen, volgens
rekening van den 28 januari 1655.

3414/4984

Uit de papieren van kerkmeesteren

Den 25 september wierd bij tuschenspreken van
Jheronimus Jansz. priester, en Bertelmies Tomasz.,
schepen der stede Alkmaar, door de tegenwoordige
kerkmeesters Jordaen van Foreest, IJff Symonsz,
mr. IJsbrant Pietersz en Dirk van Teijlingen
bestedt het schilderen aan 't hoge altaer
staende op 't koer, aan meester Maerten
Heemskerk.

Den schilder had binnen twee jaren te
maken dat groote middelste paneel, daerin
hangende ons Heere ant kruys mette twee
moordenaren end andere personagien, daer
inne dienende nae eijsch van 't werk, mitsgaders
mettet beneden paneel daer die pilaren in staen,
daer hij een park op malen zal, indien 't die
kerkmeesters belieft. Daer men alsdan in mag
zetten de historie daer den heere 't cruys draegt
met Veronica en anders na eijsch van 't werk.

En nog de twee bovenste rondon, in elx
een profeet of anders datter in dient.
Daer voor zoude Heemskerk ontvangen
driehondert vijfentwintig rinsguldens

't stuk tot twintig stuyvers.
Heemskerk, hem beklagende dat het
werk hier te maken te veel moeiten en

3415/4985

Uit de papieren van kerkmeesteren

kosten zoude meebrengen, zoo werd gesteld
aan Jan Jansz. baljuw vander Nijenburg en
aan mr. Jeronimus Jansz. priester, als 't werk
gedaan was, wat men hem dan nog meer
zoude betalen.

Op den xviii november 1539 wierd aan
mr. Maerten Heemskerk besteed 't schilderen
van de vier binnendeuren van 't hooge altaer
voorsz, waervan hij in de groote noorderdeur
maken zoude Ecce Homo met zijn toebehooren,
daar inne te conterfeijten den bisschop van
Utrecht knielende en siende nae den naaken
god als een bisschop na sijn dignitatie en eer-
waardigheid... Ende in de groote suijderdeur
... de verrijssnisse ons heeren met zijn toebehooren,
en daarin den abt van Egmont te conterfeijten
indien dezelve zulx begeerde en zoo niet
een ander, 't zij Pieter Claesz. Paling of
een ander die daartoe de behulpelijke hand
lenen zoude. En aengaande de twee kleinste
binnendeuren ... in elx een artykel van
de ... passie, waarin hij in de eene meester
Jeronimus Jansz. priester conterfeijten zoude
en in d'ander Dirk van Teijlingen, rentmeester,
...voir eens de somme van vierhondert
carolus guldens 't stuk gerekent tot
twintig stuvers, 't welk moest opge-
leverd worden ten langsten binnen drie jaeren.
De deuren zouden buijten zijn kosten
na Haarlem gesonden en van daar weer
terug gevoerd werden.

3416/4986

Uit de papieren van kerkmeesteren

Den bisschop zoude daartoe betalen ii^c pond,
Jeronimus Jansz hondert pond.
1541 den 12 martii werd door kerkmeesteren bij
't zeggen Jeronimus Jansz., meester Kornelis Buijs, schilder, voorsz, aan
Heemskerk besteed het beschilderen der vier

buijtenzijden vande groote en kleijne deuren
van 't hooge altaar voornoemd.
Op de buijtenzijde had hij te maken
op de eene groote buitendeur de historie
van St. Laurens, ons patroon, daer hij den
armenschat deeldt en op d'ander daar
hij opte rooster leijden op de beneden
buijtendeuren het avondmael ons Heeren
en op d'ander 't hooffgen, voor tweehonderd
carolusguldens tot xx stuivers gerekent of
een jaerlixte lijfrente van vierentwintig
derzelver carolusguldens ter keure van kerkmeesteren.
1542 den 30 junii werd weder opnieus
overeengekomen dat den schilder de lijfrenten
en brieven ter zijner verzekerdheid zouden
worden gegeven.
De uitgelooftde penningen werden door den
bisschop en Jeronimus betaald en nog ii^c pond
door een ander.

3417/4987

Uit de papieren van kerkmeesteren

1541 werd tusschen Jacob Wagesens, klokkegieter tot Mechelen, en Dierick
van Teijlingen, rentmeester van den grave van
Egmond, verdragen, dat Wagesens zoude
gieten 't voorslag tot de groote kerk
ten getale van negen klokken, waar-
van de grootste klok zwaer seshonderd
ponden of daeromtrent ende alsoo tot negen
toe descenderende en op elkander accorderende,
... daer onder wesende een semi toon ...
en daer boven ... een goeden simbel van
xii of xiii ponden die gelijk met de groote
klok slaen zoude, op te leveren
voor de naestvolgende karstijd tot
Mechelen, of ten uitersten den naasten
vastenavond, voor veertien karolus guldens
en vijff stuijvers van elke hondert pont,
den gulden tot 20 stuijvers gerekent.
De oude voorslagtklok van Alkmaer
die men hem zenden zoude, wegende omtrent
derdalf of driehonderd ponden, zoude hij
ontvangen voor tien carolus guldens
't honderd pond. De klokken gegoten
zijnde wogen tesamen 2731 pont en de
simbel 16 pond, de groote klok 634 pond
en kosten 412 gulden 9 stuvers.

3418/4988

Uit de papieren van kerkmeesteren

Door kerkmeesteren wierd den 9 maert 1542, stilo communi, aan Klaes Pietersz van Purmereijnde besteet het maken van 't uurwerk van de groote kerk tot Alkmaar, met een voorslag en spelend werk zodanig als op 't Heylig geesthuijs was, met twee hamers op elke klok. En was doe ter tijt kloksteller ene Willem Jansz. En schijnt dat opgelevert te hebben geweest 1543 en al te voren een uurwerk en voorslag op de kerk.

1456 den 18 mej verleenden de schout, burgemeesteren en schepenen binnen der stede van Alkmaar bij consent van de vroetschap eendrachtig om eeuwig te mogen houden die heijlige zeven getijden die cortelijk onder vrou godes baginen ende dagelijx inder heijliger kerken gehouden werden, derselver canterije van dien seven getijden voornoemd, gevestigd gegont en gegeven hebbeneerst die costerijne van Alkmaar met alle vrugten en profijten die daer aan hooren, aen te tasten na dode van Gerrit de koster. Voors geven wij nog daer toe die maagden stoel terstont aen te tasten behoudelijk vrou Elmij alsoo lange als sij leeft

3419/4989

Uit de papieren van kerkmeesteren

en daertoe bequaem is te mogen houden twintig of vijftwintig maechden. Nog geven wij daer toe twintich Beijers guldens 's jaers die onse drie bagijnhoven der stede van Alkmaer alle jaer schuldig sijn tot wederzeggen van den schout metten gerecht Agat Willemsdr. Ende is onse mening dat dese onse giften voornoemt ende alle dat tot credijt gegeven of besproken, ende gegeven sal worden nimmermeer comen en mach aende priesteren onser kerken of aende fondatoers van der sevengetijden. Maer sullen die goeden, renten ende vruchten doen regeren bij drieendertich notable getijdenmeesters die wij alle jaer opten goeden

vrijdag daertoe deputeren ende ordonneren
sullen. Dus luiden de copie des briefs.

1628 den 24 junii zijn kerkmeesteren
veraccordeert met jonkheer Eduart van Axelen
gezeidt Jacot, heere van Dussen etc.,
dat denzelven Jacot voor de coop van de
graven gelegen inde noorder capelle, getekent
met de letter D, zal betalen eens de
somme van zeshondert en vijfentwintig guldens
mits dat hij sal mogen corten voor 't graft
toebehoord hebbende Cuijdewijn Sijmons.
vijftig gulden. Ten anderen dat het onderhoud
van 't glas zoude staen tot zijner costen en dat
kerkmeesteren 't vrij gebruik van de capel en een sleutel zouden
hebben

[hierboven in de marge in handschrift Croll: van sevengetijden te Delft
zie Beschrijving van Delft in f ° op 't register en particulier
pag. 265]

3420/4990

Uit de papieren van kerkmeesteren

Ik vinde een memorie van kosten int
maken van 't nijewe hek gevallen ende 't
afschieten van 't camertgen inde sacristije
meldende de extraordinaris oncosten gevallen 1605
als van verscheijde partijen houts

van yserwerk voor	96 :- :-
aan 't steeken van leeuwen en pellicanen	32 : - :-
arbijtsloon van de kistemakers	396 :13 :8
de croonen (2 coperen kroonen met ses kringen) costen tot Amsterdam	85 :- :-
aan 't cleet met fragia	36 :10 :-
cussens	30 :6 :-
de schilderde comparkementen	50 : -:-
beloopende alles op	1135 : 18 :8

1600 den 29 septembris besteden kerkmeesteren aan
Jacob Pietersz Coppen, schrienwercker tot
Alkmaer, een gestoelte (burgemeestersbank zoo ik meene) in de groote
kerk te maken, 11 voeten lang binnen 's werx,
voor met 5 beleijde paneele, agter met 5 bogen
met pylasters met op elk ende een beschoten
deurcken, alles nae 't patroon, voor
honderd ses en vijftig keijsers guldens.
1596 den 9 december kogten kerkmeesteren van

schipper Jelle van Dockumdrie of vierhonderd grafsteenen, elke steen tot agt-entwintg stuyvers,voor Jacobi in de zomer te leveren.

3421/4991

Uit de papieren van kerkmeesteren

1641 den 29 september besteeden kerkmeesteren aan Jacob Woutersz. en Jan Pietersz Standerdt geelgieters, twee croonen yder van dertich swaar agt honderdt pont 't stuk, 25 pond onder of over onbegrepen ... suyver geel cooper waech gewicht.

1591 den vi april zoo 't scheen werd jonkheer Cornelis, heer van Assendelft, gegunt te mogen bedijken zeeke lande slijken en wateren, leggende in 't Assendelver of Wijker Meerken,beosten 't Casengat..... in de jurisdictie van Uitgeest en Wijk aan Duyn ... en van Assendelft en Heemskerk.... mits betalende een erfpacht van yder morgen aan de graaflijkheyd.

Ik vinde in een kaartje bij Lauris Pietersz landmeter, anno 1575 gemaekt ... tot Outdorp en St. Pancras gebruikt met de Geestmer-ambagts buijten bans roed, lang sijnde 12 clijne voeten en hebbende 720 in 't morgen 290 een gars 20 voor een snees, maer die roede gebruijkt men niet dan tot de voors. plaetsen meest op geestlandt, 600 voor een morgen 400 een madt, 200 een gars.

3423/4992

Uit de papieren van kerkmeesteren

Besloten wesende de vloerstenen van de kerk te verbeteren, zoo werden al in 't jaar 1624 zarken gekogt; maar 1635, 1636 1637 den aanvoer van zarken, van Dordregt en anders vervolgt. De zarken wierden 1633 bedongen tot 11 gulden, 1636 tot 12 gulden 't stuk.

De groote sterfte (volgens een **memorie** van 1656), zoo 't scheen deed door last van burgemeesteren, ter begraue der lijken

op 't kerkhof, extraordinaire arbeiders
in 't werk stellen, waarvan de betaling
boven den ontvang van de lijken,
bedroeg: 234: 14: 0.

1655 wierden 400 eiken bladen
bij burgemeesteren gecocht om 't klokhuis
te repareren.

1656 werd een nieuwe zitbank voor
de outburgemeesteren door Pieter Jansz. Kort
in de kerk gemaakt.

3423/4993

Uit de papieren van kerkmeesteren

De onderste lijst en andere lijsten, de roosjes, kleedjes
en kleijne schilden en kransen werd[en] gesneden door den
beeldhouwer Joris de Vlieger 1657

De feestoenen en cieraaden eerst ruw
gesneden, opgemaakt door Klaas Klaasz. van
Steenwijk, beeldsnijder 1657, die er
voor bedongen had 180 gulden, 15 stuivers.

[in marge: 1655 werd den 10 may aan meester Steenwijk
het neffens gaande snijwerk besteedt]

Hij stont te snijden 10 jerusalems veeren
3 ~~de~~ kleedjes
7 schilden
1 Alkmaars wapen
38 cardasjes, enz.

16 voeten loofwerk,
38 kleyne roosjes. De besteding wierd
gedaan den 4 november 1655.
Den 3 november 1655 wierd door Pieter Jansz.
Kort, meester schrijnwerker, voor de somme
van vijfhonderd en twintig guldens aan-
genomen een zevenkante zitstoel aan de
noordwesten pijlaer, ten dienste van ... out
burgemeesteren.
Na de teykening van de heer van Campen,
en naer de grondslag van de zitstoel aen de
zuijdoost pijlaer.
Het hout tot de stoel had Kort
te leveren, ook tot het snijwerk; maer
't ijserwerk, blakers en greene vloer
enz. ten laste van kerkmeesteren.

1600 werd het hek om de preekstoel gemaakt.

[in handschrift C.W. Bruinvis: zie bl. 3420]

3424/4993

Uit de papieren van kerkmeesteren

De kerkmeester al haar inkomsten, sederd het octroij door Philips van Borgongen in 't jaar 1520 gegeven tot den bouw van 't stadhuijs en de Steenenbrug besteed hebbende, waren zederd zeer beswaart, dog wierden ontlast van 't onderhoud van 't klokhuijs en van 't uirwerk en voorslag.

Dog 't klokhuijs zeer vervallende, zoo verzorgten zij de herstelling en ook van 't voorslag dat zeer versleten was.

En op verzoek der predicanten een nieuw predikstoel.

De generael Van der Lijn ende commandeur De Jong presenteerden om een bekwame zitbank aen de noordwest pijlaer van 't krujswerk .. te doen maken tot haer kosten tot een siraat van de kerk, mits dat deselve tot haer Edele gebruik zoude dienen, dog zulx bleeff zonder uitwerking, zoo 't schijnt; dog werd den generaal, die somtijts, in de bank van burgemeesteren was ingeleid, naderhand neffens anderen door zittplaats na zijn aanzien begunstigt.

3425/4995

Uit de papieren van kerkmeesteren

Den 23 november 1655 zoo hebben de heeren burgemeesteren ... goedgevonden de ... 12 nieuwe zitbanken en 't versien van den predikstoel met den eersten te bevorden. Kerkmeesteren hadden dezelve burgemeesteren voorgesteld, aangesien die kerkmeesteren door het maken van de vierde ronde bank, nootsaekelijk wederom voor de vijfde mael, haer zitplaats zullen moeten veranderen, 't welk ... in 't ooch van de gemeijnte enigins

berispelijk schijnt te zijn, of haere Edele over zulx niet en verstaen datter een vaste ordre dienaangaende behoorde gesteldt te worden.

2 Ten anderen, nadien in dat geval ook de oude kerkraden 11 personen sterk, ingelijx zouden moeten verplaatsen, waar zij dan zitplaats zouden hebben.

3 Wie in de oude verlaten banken zoude zitten.

4 Indien andersins de oude banken van de raeden en out schepenen, aen wederzijden van ... burgemeesteren gestoelte, tot dienst van de vrouwen zitplaatsen zouden weggeruijmt werden, waer in de tesorier

3426/4996

fabrieken, generael, jonkheer Herlaer, Fladderacq, officier van Veen, commandeur en anderen bequamelijk zullen kunnen geplaatst worden.

Ende off overzulx tot weringe van meerder ongelegenheijd, die gemelde twaelf nieuwe banken in het oosten niet alvoren behoorden gemaakt en gesteld te worden, om de voors. oude kerkenraden, en alle voornoemde mindere regenten van de godshuizen, officieren van de schutterije, advocaten, doctoren en andere gequalificeerde personen te kunnen plaetsen en de vierde ronde bank aan de pijlaer gestelt werde.

1624 den 30 october waren besteed drie en nog eens vier besloten zitbanken.

3427/4997

*Uit de oudheijdt der Batavische
Republique van Grootius
Haarlem 1641*

blad 19

Kleyne, zoo wel als de groote steden oulix op de dagvaarden gekomen

Uit S. van Leeuwens
Regt der edelen en welgeboornen

bladz 54: schot is een schattinge van
ouds alsoo genoemd enz.
Was ordinaris en extraordinaris
en aldaar beschreven en verscheijden.
Riemtael en vroonschuld was
bladz. 64
Botting 65 **Kerf** blad 65
Vergadering van al de steden van
Holland met de edelen 67 MCCCCV.

3428/4998

[in marge in handschrift Croll: 19 juny Zie meerder extracten en copien van stukken
uit het mannegasthuis, verzameling Eikelenberg pagina 2854.

4998

In de blaffert der kerk van Alkmaer word genoemd
op pagina 96:

~~anno 1480~~ een huijs in Sint Janstraet gheheten
Capenburch waer op een rijnsse gulden sjaers
had gestaen, doch op den 15 februario anno 1480
afgelost wierd zulks dat dit huis waer van al daer
geen belendens genaemt werden al en ~~waer~~ en wie
weet hoe lang voor anno 1480 aldaer moet gestaen
hebben]

Uit oude quijtscheldingen van 't mannegasthuijs.

1458 een huijs metten erve binnen die
vrijhede van Alcmaer op Fnidsen in Sinte Jans
strate, daar lenden of sijn an die zuijtzijde
1534 den 20 januarij. Een stuk lands geheeten
Beukelbaen ... Daar lendens af sien die
Capelrij acker, daar die molen op staet
an de noordzijde, die stede vesten van
Alcmaer an de zuijtzijde, en die nijeuwe
vaart an 't oosteynde.

1533 heete onser Lieve Vrouwe gasthuijs alias 't
mannengasthuijs.

1597 een stuk lands tusschen Huijswaerd
ende steenoven geheten Natteers.

1624 een kamertje aen de westzijde van
de Geerlofsteeg binnen Alkmaer.

1458 den 24 april: Een huijs inde Langestraat.

1545 de Zijeldam gemelt.

1634 werd of was al getimmert op 't hof
gekomen van Arent Berdens, te weten
aan de westzij der Korte Nieuwesloot.

Den 26 majj 1548. Een huis op die Leet tegens onser
Liever vrouwen capel over.

3429/4999

Uit quijtscheldinge van 't mannegasthuis

1627 Een akker in de Varnebroek belent met de Vrieseweg ten oosten.

1587 den 9 meij, een flink stuk lant, binnen de ban van Alkmaer benoorden de Langevaart ... belent met de Langevaart ande zijdzijde, de Pettemervaert ande oostzijde en 't ... gasthuijs an de noordzijde.

ut supra een huijs opte Voordam
ut supra een huis ande zijdzijde van de Koningsweg belent mette Lombertstraat an de oostzijde en Arian Willems ande westzijde.

1670 den 14 junij draagt Pieter Jansz papiermaker op aan de regenten van 't mannegasthuijs een honderd elf roeden, agt voeten lands, gelegen in de Huijswaarderpolder, zijnde de werf van de molen, genaamt de Dikke Guiert, belent de vaart ten oosten en zijden en vercoopers ten westen.

Nota

Deze grond, met de Pettemervaart ten oosten, was bij de regenten van 't gasthuijs al verkogt op den 12 maart 1604, tot een molenwerf.

3430/5000

Uit quijtscheldingen van 't Manne Gasthuijs.

[in marge in handschrift Croll: zie het copie der nevens gemelde oudste quijtschelding verzameling.

Eikelenberg: pag. 3522. 4395 B.]

Anno 1390 op sinte Jans dag ante porta latinam: werd tot gebruik den bedrijvers van 't Heijlig Geesthuijs, overgegeven totter armer luden behoef die men daer in (te weten in't Heijlig Geesthuis) herbergen zoude, of tot hulpe totter tymmeringe des Heijlig Geests huze voors.

[in marge in handschrift Croll: zie nopens 't Heilig Geesthuis d'anno 1389 verzameling Eikelenberg:

pagina 4391, B pagina 3532].

1577¹ den 22 majj word aan Sinte Annen convent binnen Alkmaar verkoft een stuk lands van vijf want

1433 ... een stuk lands binnen der vrijhede van Alkmaar in die Reker.

1459 den 20 maart een stuk lands bijnen der vrijheden van Alcmair buten die Vrijessche poirt tusschen die Quakelbrug en de die dijk.

1443 den ... Geesthuijs tot Alkmair.

1560 den xii januarij, een stukke lands genaamd 't Smallelant ... leggende in de banne van Alcmaer, bewesten dije [...]ste Stijenplaats in de Reker, daar landens van zijn 't voirs. Mannen Gasthuijs, an de zuijtzijde Sinte Elisabeths Gasthuijs, mit Jan Ackerman uijt Waterland gemeen an de noordzijde, de erfgenamen van heer Nan Pietersz., an 't west-eijnde, strekkende 't oisteijnde an de Pettemervaert met 't zuijdwest eijnde an de Langevaart van de Berger meer want

3431/5001

want hij (den opdrager) Jan Cornelis Coemis, bekende daar voor ontvangen te hebben een stukke lands legendt in de banne van Alcmaer voirss. strekkende van 't noorderste huijs en de werf staende over dije Geest tot an de Bergermeer, en dije rest an gelden daar specialicken onder obligerde een stuckke lands leggende opte Geest van Alcmaer, groot omtrent een morgen, daer naast an belent zijn 't Mannen Gasthuijs aan de zuijtzijde Arien Willemsz. an de noortzijde, en twee diversche wegen dair an de oistzijde en d'ander an de westzijde.

1579 den 25 junij, wierden met goedvinden den Staten van Holland, door zekere gecommiteerden, en en Willem Roelofsz. Boll, eertijts prior van 't Reguliers Klooster buijten Haerlem, (in de Varnebroek) als procuratie hebbende van de andere conventualen, vecoft en opgedragen een

¹Bedoeld zal zijn 1477.

stuk lands in't Overdije .. 't welk
naderhand weer bij de Loprosen is gecoft.

[in marge in handschrift Croll: hier zal Eikelenberg, bij abuis Haerlem in plaats van Alkmaer
geschreven hebben want bij Haerlem is geen Varnebroek maar wel bij Alkmaer].

3432/5002

*Uit een boek begonnen 1582
bevattende de goederen renten
van 't Mannengasthuijs.*

Het clerck ambagt, of secretarisschap
werd verpagt ten behoeve van 't gasthuijs.
1587 werd lest betaald de pagt van de
leste pagter Adriaen Cornelisz. Tepel,
bedragende doe 55 gulden 't jaers.
Die stadt van Alkmaer heeft dit nu
(1582) op haer genomen alle jaren te betalen.
Den 22 februarij 1589 is betaeld bij Dirck
van Foreest tesorier der steede ... 't jaar
paght verschenen Allerheiligen 1588.
Den 16 julij 1613 door Jorden van Foreest
verschenen als boven Allerheijligen.

1600 verpagten de regenten van 't gasthuijs
de varkenshou voor drie jaren om 63 gulden
en nog later voor 't jaar 1612. nota deze
schou was van 't Leprooshuijs gekomen 1590.
Folio 180. den 26 junij 1590 zijn
bij Cornelis Lourisz. Kelder, Jacob Dierten,
en Willeboerd Willemsz., als regenten van't
Leprooshuijs, de landen brieven en andere
goederen, overgelevert aan ... de regenten
van't Mannen Gasthuijs, in kennisse
van de secretaris Lubbrant Jacobsz. Koren,
waar van de lijst aldaar zoo is te zien,
en gaven toen ook over haar huijsraat en
schulden en lasten.

3433/5003

Uit een oudt keurboek

*Keurboek der stede van Alckmaer
waar in de oudste keuren waren van
't jaar 1520,
toen gekeurd wierd bij schout, burgermeesteren
en schepenen.*

Art.1.

Dat de ordonnantie, op't stuk van de
exzijzen, voorhenen gemaakt, zouden
onderhouden worden en voorts
dat dat de gene die turf, hout, koorn of
zout, inbragten dat niet, voor zulx
aangegeven te hebben, zouden mogen
opslaan.

Art. 11.

Niemand mogt paarden hoeden op die
Geest, in slooten of anders, nog gars snijden
uit die voirhoofd, en vurrigen op die Geest
anders dan elx voir zijn selfs lant
op die boete van thien schellingen.
Op de boete van thien schellingen, werd
ook verboden, die cloot schieten op die Geest.

13. Ook 't drinken en bierhalen der
poorteren, van buijten stede ban.
Artikel 14 en 15 ook wierd ordere gesteld op't gewicht
van 't broot en butter.

16. Huijsbraak bij dach, mocht geboet
worden met 10 pont bij nagt met 20 pont.

17

3434/5004

Uit een oudt keurboek.

Art. 17. Is ook geordonneert, en dat nijemant
sal .. gaan bidden. 't zij ind prochie kerke
.. Minnebroeders kerke ofte bijde huijsen...
van wegen arme cramen de bedevaart
gaan pilgremmen of andere ... dan bij
oorlof en de consente vanden armen huijsitten
meesters .. op verbeurte van een pont ook
wie 't voorss. consent heeft van de arme
huijssitten meesters, om te bidden, deselve zal in
zijn hant hebben een van de ses * schuttelen
getekent metter stede teken bij de burger-
meesters hier toe geordonneeert, op boete
als boven.

[in marge in handschrift Croll: * naderhand schijnd dit getal van 6 in 8 vermeerderd te zijn,
immers de collecte die jaerlijks binnen Alkmaar ten behouven van
het Aelmoesseniers huis gedaen wordt, geschied in 8
zilveren schalen of schuttelen alle met stads wapen getekent.]

In 18, 19, 20 en 21 werd keur gemaakt tegen brand uit ovens of vuesters te komen

27. Mede dat geen schepen leggen zullen in die Mijent van de sluijs tot Fnidser brug, langer dan vier dagen ...

29. Ook zoo en sullen geen schepen leggen tusken die brugge van Reijer Heijnrixz van den Dijk of Quakelsluis tot dat pishuisken toe 't eijnd op Dronkenoort, zij zullen gemerkt leggen met twee tok**, op 't land agter en voor.

34. Zoo iemant buijten de stede wilde gaan wonen had te betalen den xxv^{en} penning van zijn goed.

35. Ook den 25ste penning van alle erfenis die erven en bestervet buijten de stede.

3435/5005

Art. 37.

Voirt dat alle die geenen die zieken binnen heuren huijsen hebben besmet mette pestilentie of alzulke zieken bewaren van stonden aen een stroowiss voor huer voirdoir uuthangen sullen, en mit een witte roede gaen lanck zijnde anderhalf ellen in huere hand openbairlijcken dragende den tijd van ses weken nair dat die zieken utter huijse gegaen zijn of dat die doode begraven zijn op een ponts boete k.gh.² alzo dik als iemant bekuert word.

38. En de den geenen die van der pestlentie geweest hebben, of de pestelentie binnen huere huijssen hebben of in der selver ziekte bewaren, sullen in geene Kerke komen om misse te horen dan alleene in onser Liever Vrouwen Gasthuijs, * op die boete van een pont. Ende en sullen nijet moeten utgaen nog opten strate comen des morgens nair acht uren nog des avonts voir vijf uren op de voirs.

² Met 'k gh' is een latere toevoeging bedoeld, met de betekenis: karolus gulden.

boet.

[* in marge in handschrift Croll: boven een extract uit het handvest den 7^{en} majj 1395 door Albrecht van Beijeren aen Alkmaer verleent en met een ~~oudt~~ onbekende gants ouderwetse lopende of ronde ~~letters~~ hand ~~zonder~~ op cimpel papier. Zonder eenige authenticatie of ondertekening geschreven en mij op den 8^e julij 1752 door de regenten van't manne gasthuis geleent, stond met de zelve onbekende ouderwetse hand aldus geschreven: van dat clerick amboecht met alle zijn toebehoren toe koemp 't onsen Lieve Vrouwen Gasthuijs binnen Alcmaer alias dat manne Gasthuijs.]

43. Dat men geen wagens, karren setten en zal voir stathuijs, nog onder 't stathuijs anders dan in jaarmarkten op die boete van vijf sc.

3436/5006

Uit een oudt Keurboek.

Artic. 46.

Dat van nu voirtaen gheene vleeshouder ofte ijmand anders staan zal mit enige banken voir den Houtill, voir den Molenstraet, noch voir geen bruggen om huer vlees te verkoopen, nog mit geheen banken voir enige huijsen op die straet vorder dan twe voet over die goot verbueren vijf sc.

47. Ook zoo en sal nijemant mit eenige wair 't zij vis of fleesch voor den Houtill, Molenstraet, Meenterbreg, Fnydzerbreg nog op eenige van dien die zij uiter handt nederstellen, op de voorss.
Boete

54. Item dat alle pothuijsen en stoepen ... op beijde zijden van de Meent, op Fnydzen, op Dronkenoort after 't Heijlige Geesthuijs, den Dam * alom nijet breeder moeten wesen dan een ellen ende een half vierendeel, nog geen neerslagen aen die pothuijsen te maken die men opset, nog geen wair te zetten buijten deze mate op een ponts boets.

[* in marge in handschrift Croll: in of voor anno 1481. vercoft heer Willem (ik versta door hem een priester) een brief op Derch Simonsz. huus, die schomaker op den Dam verso een rins gulden siaers, xv penninck een. Zie blaffert der Kerk pag: 98.]

Ingelijke dat in Sint Jansstraet, en
voir 't van Pieter Vechters soons huijs totten
eijnde van 't Fnydsen die stoepen aldair
nijet langer weesen sullen dan een ellen
op een pont boets.

[in marge: Molenstraet]

[in marge: Mient, Fnydzen, Dam]

[marge: S. Jansstraet]

3437/5007

Art. 57. Oude schutters en hantboog-
schutters, onderscheidelijk germeld.

58. 't Ziekhuijs buijten de stede.

62. Dat niemand, bij nagt aen iemants
duer kloppe, in kindermans, in handttrouspel
of mitter vroevrouwe thuijs gaende
op de boete van x s., nog eenige materie
an deuren vensteren ent te cliemen of
werpen op verbeurte van 't opperste
cleet, van al die in varende velde
zijn ...

63. Nijemant moet op eenige bomme
slaen sonder fluijt dair bij te hebben bij
dage nog bij nachte dan alleen in't meijespell,
in eerste missen, in ghilden, in schutterijen
of in bruloften, op de boete van x. s.

68. Geen wagens te staen in de Langestraat
tusschen 't stedehuijs en de Page Gloppersteech.
De wagens en karren op de straat te lossen
en terstont te brengen agter op den Kaksloot.

71. Geen honden te houden dan die door den
ring konden.
Geen mommers langs straat te gaan, nog
niemand na 's avonts ten x uren, zonder
lantaarn.

72. Nergens te dobbelen.

3438/5008

Uit een oudt kuerboek

[in marge: Dit wert hercondigt den 14 januari 1548 en nog den 11 december en den 24 van januari 1549 toen dit nog bijzonderlijker werd gedaan.]

Art. 81. Niemand, buidegoms of bruijd, gaande na 't trouwen, te mogen volgen anders dan die daar toe geroepen zijn.

Niemand te gaan kallen of klappen in de kerk, onder den dienst, te weten onder de zeven getijden, misse, vesper, 't lof, of ook in andere sermoensen, op boete van s.

85. ordonnantie ralende de weesmeesteren tot artic. 90 incluijs.

1520, na 't gemeen schrijver, den 31 januari wierd, onder anderen, gekeurd

92. dat elke huijs binnen deser stede vrijheidt betalen drie stuvers tot reparatie van de vesten en wateringen.

94. geen leproosen te gaan bidden binnen Alkmaar, dan alleen vrijdags voor de middag; en dan terstont uit de stede te vertrekken.

21 mej 1520

nog zoo waerschuut men een ijgelijk dat zij huer huijsen doen liemen binnen drie weken en zoo wat huijsen van nijeus gedekt zijn, zullen geliemt zijn binnen een jaer naar desen, oik zoo zullen alle straten en platingen digt zijn binnen drie weken.

3439/5009

Uit een oudt kuerboek

95. ... dat opten Heijloor dijk geen beesten sullen gaen dan alleen schapen ende deselve gebonden staen, op boete van een pont.

97. wegens 't rond zaet, was te deser tijd een proces tegen de prelaat van Egmont. Te deser tijd was de graanmarkt voor 't zaat dat van boven quam tusschen die Houttil en Schoutenstraat, en dat van beneden opten vriesen marct en zijeldam

naer onder gewonnen.
met geen butter te staen dan inde
Butterstraet en opten Meent.

Al 't etlant en 't gene geweyd lag
aen de Geest en in die Geest, moest geheijndt
wezen van de Geest met een sloot
van agt voeten wijd, of mit een wal
van drie voet hoog uit het et landt
en weijdlant.

den ~~xxi~~ xii februari 1523 werd gekeuerd
dat men van nu voorst aen Appelmarct
zal houden op 't Dronkenoort, ende alle
schepen en schuijten met appelen geladen om
uit te slijten, sullen liggen tusschen den twee
bruggen aldair

[in marge: 't Dronckenoert, Appelm.]

3440/5010

Uit een oudt kuerboek

[in marge: Dronkenoord, bostelmarkt.]

Item alle scepen end scuijten mit
bossel geladen sullen voortaan liggen op 't
Dronkenoort bijoosten 't dwarsbruggetgen,
en tot geen en anderen plaetsen enige bostel
uit te slijten of vercoopen. Actum als voren.

1524 den 16 maart gekeurt, als ook te voren
geen vuller te worpen dan in stats vuller-
kuijlen, daertoe gemaakt.

[in marge: Roppertskuil.]

nog geen dode beesten of crengen te werpen
inder waeteren binnen of buijten deser stadt
of werpen opter straeten of buijten opt
landt of op Ropperts Cuijl, maar zullen
gehouden wesen derselver doode beesten en
crengen te bedelven op Ropperts Cuijl ten
minsten twee voet onder d'aert.

1534 werd zekere order omtrent de Ellemaat
op nieuwers verkondigt en stont op de kant:
die getijden is gegunt die linnen ellen maat.

1531 den 26 juli gekeurt

Dat alle de geen die gestelt ende gescikt
zijn omme de stede te leenen zeekere penningen
op bringen, zullen de voorsz. penningen tusschen
dit en saterdach savonts eerstcomende
in handen van de ontfangers dair toe geordon-
neert.

3441/5011

Uit een oudt kuerboek

en was ook alreede vastgesteld, dat een
ijgelyk poorter en inwooner der stede betalen
zoude 's weex een dubbelde stuver vande hondert
gullden tot hulp omme dese stadt vast te
maken; ende dit na de taxatie vander
ghenen die alle de huijsen ende imboel
vandien getaxeert hebben. Ende wie zijn
penningen niet en betaald in handen vander ghenen
die dair toe geordineert zijn vander vroetscap
deser stede omme die penningen te ontfangen,
die selfde sal sanderen daechs gehouden wesen
te betalen die helfte meer ende die penningen zal
men alsdan inwinnen ende executeeren als
heerlijke sculde ofte 's heeren penningen.
Ende wie murmureet ofte qualicke spreekt
opte schout, burgermeesteren, schepenen en raede
deser stede off op der ghene die onsse poirteren
huijsen en imboel getaxeert hebben off
op d'ordineermeesteren van der poirten, toornen,
muuren ende anders tot vasticheijt deser stede,
of van die ghene die deser penningen ontfangen
zullen, die selfde die qualicken ongeregelt
en abuselijcken spreken salmen van stonden
an corrigeren scarpelijck nae gelegentheijt
der zaeken.

[in marge: Deze of deesgelijke kuer wird weer gemaakt en vercondigt 1536 28 september, 13
april 1537 met bijvoeging dat zoo wye de weet gedaan word om te werken an der stede
vesten van den hoofmans en nijet en comt nog nijet en soude zal verbeuren drie stuvers.]

3442/5011

Uit een oudt kuerboek

Desgelijx werd gekuert dat die genen die niet
ten vollen betaald hadden, ter saeke boven ge-
meld, voor (ergo was dit voordien 26 julij voorsz.) vastenavond naastcomende,
zoude verbeuren tien stuvers.

[in marge: nota 1536 wierd dese keur vernieut met boete van 10 stuvers of 't overste kleet en ook ten opsigt van borstweringen en zoden, 't zelve, dat ook gecondigt wierd 1543 den 19 julij.]

nog is gekeurt dat niemand hem sal vervorderen te snijden ofte houden inder staectettingen deser stede, vesten nog poorten, toornen, bruggen, nog beesten en drijven ofte laeten gaen over die zelve vesten op der boeten daar toe staende.

Gekeurt, dat niemand zijn paerden mogt laten gaen weijden op de geest nog de wegen en paden daar zij geen huur nog eigendom aan hadden, op verbeurte van zes stuvers, nog in de rogge geen leeuweriken zoeken, nog bloemen plokken op verbeurte van telckens drie stuvers.

Genen Taelman mogt van de partijen dan telken reijse dan zij van de partijen verzogt worden, een halve stuijver, op pene van in zes weken nijet in de vierschare te mogen komen.

Met geen potten en pannen te staen .. anders dan over die Mijent voor Pieter Claesz. canne-makers.

Het opbrengen van zekere penningen om der stede lasten mede te betalen en de ordinare en extrordinare beden van de K. M^t werd belast op gijseling. 1532 den 5 maart stilo communi.

3443/5012

Uit een oudt kuerboek

wederom wierd deergelijk keur ~~afgewesen~~ vastgesteld den 16 januari 1533 en maart 1533 op verbeurte van drie stuijvers voor ijder dag van uijtstel. Gelijke keur, en op gelijke boete, wierd vast gesteld en gepubliceert 1534 den vi angift, den 16 augustus 1535 en den 18 julij 1536 en 1543.

[in marge: met bijvoeging van die penningen van oorloge, soo te water als te landen en wederom anno 1545 den vi augusti ook 1548 den 3^e januari.]

Anno 1535 stilo communi, den 27 meert voor paeschen, en daar na op nieuws, den 21 januarij

1536 en den 8 november 1536 wierd het volgende afgekondigt.

Alzoo tot kennisse van den schout, burgermeesteren ende scepenen deser stede van Alcmaer gecomen es dat zekere personen besmet zijnde vande haerdoperie ende andere vermaledide secten nu hier omtrent regnerende, hen vervorderen ende pogen al heijmelicken ende secretelik te komen binnen dese stede soe wel bij nachte als bij daege, ende den simplen luijden te verleijden end te brengen tot haerluije vermaledide complacentie end valse opinie, soo ist dat wij schout en waerscouwen eenen ijgelijcken dat nijemant van wat state, conditie ofte qualite hij zij....
....voordan hen en vervorderen te herbergen in haeren huijsen alzulle besmette personen die van andere opinie ende leeringe zijn contrarie de leerlinge ende ordonnantiën van de Roomse kerk ende onsen heijligen christen geloove, sonder

3444/5013

Uit een oudt kuerboek

eenige regard te nemen dat zij souden moegen zeggen off alligeren dat zij gheen kennisse en hadden van alsulke personen, opte verbeurte gestraft te worden naervolgende de placcaeten des Key. M^tvoormaals gepubliceert.
Nog werd ten zelven dage gekuerd en gekondigt dat een ijgelijk vernemende dat alsulke besmette personen tot eenige huijsen of plaetsen verkeerden, deselve van stonden den schout of burgermeesteren souden te kennen geven en de plaetse aanwijzen, op verbeurte van als medestanders gehouden te worden.
Wijders dat, zoo der stede waekers bij dage of bij nagt klopten aen enige dueren elopten om ingelaten te worden en te besien of daer enige heijmelijke scole of vergadering gehouden wiert, en van stonden aen niet ingelaten wierden, daer zoude men verbeuren, elke reijse drie karolus guldens en daerboven tot correctie van der stede na gelegentheijt der saeke, en die stede waekers souden alsdan hen selve mogen inhelpen.
Voorts, men zoude ook geen vremden huijsen of kamers mogen verhuuren of

vercoopen, of zulk moeten aanbrengen
op gelijke boete, en wat vremden binnen
een half jaar hier gewoond hadden,
zou men ingelijx moeten aenbrengen

3445/5019

Uit een oudt kuerboek

1537 en 1543 werd verboden buijten de stede
te gaan drinken, op verbeurte van twee duisent
steens ende een hoedt calx, die geemploijeert
souden werden tot fortificatie en munitie
deser stede, en nog daar en boven tegens
den heer een pont boete.

1538 den 31 januari en 3 oktober gekondigt
het opbrengen der penningen en restanten opgesteld
tot fortificatie der stede.

[in marge: Nota.]

Ende alle die gaerders dier penningen belast
heur restboeken van ontfank, met den eersten
boven op der stede huijs te brengen in handen
van burgermeesteren.

Den 16 september 1539 den gaarders gelast
de drie verlopen maenten terstont te garen
op correctie der stede en ijder gelast zijn
onbetaald penningen tot fortificatie te betalen
aan de gaerders als zijluijden omgaen, en die
geen die binnen 8 dagen niet betaalen salmen
executeeren na uijtwijzen van de keur, en
zoe wat penningen die voorsz. gaerders ontfangen,
zullen zijluijden gehouden wesen te leveren in
handen van Jan Doeven, thesorier van de
fabrijck deser stede.

Voorts soe wie ten achteren is an de
fabrijck, 't zij van steen, calck, houtwerk, ijserwerk
en custingen, dieselve sullen comen binnen aght
dagen ende gevent die secresarijs op geschrift.

3446/5015

Uit een oudt kuerboek

1540 op den 9 april, wierd gekeurt dat soe wie
gehuijst of gehooft had Frans Jan Mikkers, of
Ariaen Scout Hoofdenzoon ofte andere suspecte

personen, dat zij dieselve sullen anbrengen of dat men se zou corrigeren na de placcaten en wie hen aanbragt soude hebben ses Carolus gulden.

Den 8 july 1543 werd gekuert dat alle die out waren boven die xviii en beneden de lx jaren elk zijn geweer binnen agt dagen had gereet te hebben.

Voots dat geen vaertuigen bij nagt in de vesten mogten leggen.

Wijders dat niemant goederen uyt de stede mogt vlugten.

x july 1543 dat alle boven de 18 en onder de 60 jaren ten agt uren hem gereet hebben met zijn geweer, daer hij zijn lijf mede verweren wil, in allen schijne of die vijanden voor die stede waren ende een ygelik had hem te schikken onder zijn hooffmans an die stede vesten daer men een ygelicken ordonneren sal.

Dat ook geen vrouwen nog kinderen zouden gaen aen de vesten.

1543 den 23 october, de verponding omgekomen zijnde en men weer op nijens zullende verponden, wierd elk bevolen zijne goederen te schatten en de waarde derselve te

3447/5016

verklaren als zij op 't stathuys ontboden wierden of dat de gedeputeerden met de settinge soude voortgaen.

1548 volgens resolutie op den 30 januari gemaakt, moesten onder alle de stedelingen oppbrengen penningen tot behouff van de sluis tot Sardam.

Uit een parkemente brief

Het convent van Sinte Marie van Nazareth, leggende binnen der stede van Alckmair, in gereeden penningen geleent hebbende het lighaem der stede een somme van driehondert Carolus gulden zoo beloofden Dirk Allertsz., Jan Claesz., burgermeesteren, Arys Pietersz. Zel, schepen, Bertelmies IJsbrantsz, meester Marten Florisz., tresoriers der stede

van Alkmair en Augustijn van Teylingen,
rentmeester, elx een voor al, als eijgen
schulden te betalen eerstcomende carsmisse
zoo wierden dezelve door de vroetschap ontlast
en gevrijd van die borgtogt, bij verklaring
ondertekent door mr. Anthonis Sonk
op den xx^e september XVe seventien.

3448/5017

Leeg blad.

3449/5018

Uijt de acten berustende op 't stadhuys anno 1733

Op den xiii majj 1650 compareerde voor den
onderges. schepenen in Alkmaar Crijn IJsbrantsz.,
timmerman, out 75 jaren ende verklaarde
ten versoeke van de heeren burgermeesteren der
selver stadt, dat voor den jare 1620,
so lange hem can gedenken, ter plaatse
daar nu de Quaacelbrug leijt (zie hierbij 2170, nu 693) in de stats
cingel, buyten de vriesepoort heeft gelegen
een duijkersluijsje, dienende alleen tot
een uijtwateringe, voorsien met twee
deuren, waarmede 't Schermerwater
wierde gekeert ende dat daarduer geen
schuijten voeren nog conden varen, wesende
aan 't selfde sluijsje een hout of balk
gespijkert, dat mede 't bruggetje daar-
over leggende geheel laag was, wetende
mede wel dat wat benoorden het sluijsje
continuelijk een balk dwars over 't
water lag, gevende voor redenenen
van wetenschap dat zijn vader saliger is ge-
weest gaerder van de oncosten van de
landen die onder de Brantjen Heijnis molens
contribueerden en behoorden ten wiens
dienste 't voorsz. aldaer principalijk was
ende wierde gehouden ende dat hij bij die

3450/5019

occasie aldaer veel verkeert heeft.
Doende hier nog bij, dat hij getuijge
omtrent die jaren 1620 in plaatse
van 't voorsz. sluijsje aldaer gemaect
heeft als meester timmerman een bruggetje

van een wijte diepte en hoogte als de
Malalenbrug ende 't sluijsje bij den
Nieuwen Houten bewesten de stadt en dat
door orde van de regenten of opsienders
of molemeesteren van Brantjen Heynis molens
sijnde 't voorsz. sluijsje bij den Nieuwen
Houten bij hem naderhant mede gemaekt
wetende seer wel dat daar in is gevolgt
de diepte, wijte en hoogte van de twee
voorgenoemde bruggen.
was ondertekent
Gert Stuijling C. Vrijburch

Een verklaring van de bovenges. zaken
behelsende 't zelve, was ook gegeven voor de schepenen Jacob van der Nijenstadt
en voor den notaris David van der Meer
op den ix may 1650 door oude luijden die
van kintsbeen of aldaer hadde gewoont
en verkeert en onder allen Harck Cornelius
Houtkooper out 72 jaren.

3451/5020

[in marge: MDCCXIII
1710]

De Alkmaarsche burgeren se-
dert eenige jaren herwaarts door
de geduurige buitengewoone schat-
tingen, gevolgen de van oorlogen
met Vrankrijk, allenghens ver-
armt en in sulker voegen gene-
pen, dat ook de renteniers met
hunne inkomsten niet toekomende,
nering bij de hand namen of
zig met geringer verteering
moesten behelpen, begaven zig
tot in steede van bier, scharbier
te gebruyken, om alzo te bespaa-
ren, voornamelijk de excijsen
die hier, ten vollen, volgens de
placcaten wierden gevorderd.
Tot Purmerend daar brouwers
en zulken die er voordeel van koo-
men kon dat de pagten wierden
verwaarloost aan 't roer zaten,
wierden de sluijkerijen eer ge-
handhaaft als verboden, zulks

[in marge: MDCCXIII]

vandaar onder den naam van Kuyt allerley slag van bier wierd verkogt, en niet alleen in Waterland, maar ook door Westvrieslandt, ja eindelijk ook zelf tot binnen Alkmaar wierd gevoerd. Dit, de burgeren verdrietende, bedorf de neering der Alkmaarsche brouwers, alreede aan 't zieltoogen, door de voorgemelde oorsaaken. Zij keeren hen derhalven tot hun overicheid, teffens met reedenen en bewijzen, om ware 't mogelijk, of dezelve vrijheid als de Purmerenders, of stuijting der vreemde sluijkerijen te verwerven. De overheid, vergeefs pogende de Purmerenders van zeeden te veranderen, en agtende dat het hen niet toestondt door 't handhaven der staatsbesluijten hunne steede te bederven, vind geraden, met ooglujking toe te laten dat de bieren, op gelijke wijze als tot Purmerendt zouden worden gesleeten.

[in marge: MDCCXIII
1711]

Hierop volgde dat eerst de brouwersknegts zonder het excijshuys te kennen het bier thuijs bragten aan de ingesetenen, uitgesonderdt aan de biersteekers en bierverkoo- pers die de geduurige peijling der pagters onderworpen dat niet dorsten doen wagen.

Doe groeide de brouwersneeringe, maar de bierdragers, al lange gewend niet van hunne dagloonen te kunnen bestaan, wierden nu bijna geheel niet gebruikt. Op hun regt-

matige klagte nogthans wierd den brouwers-
knechts het brengen van 't bier
verboden en den bierdragers, die dat
eedshalven niet vrijstond, toegelaten
den stedelingen het bier alleen op een
cedel van . . . stuijvers toe te
voeren.

[los inliggend ongenummerd blad]

Anno 1477

Naa de dood van Karel hertog van Borgonje, verzaamelde Lode-
wijk koning van Vrankrijk een magtig leger, onaanzien hij het negen-
jaarg bestand gezworeen hadt, zoo brak hij het zelve, en nam de
heerlijkheden en goederen van vrouwe Maria van Borgonje (eenigste
erfgenaame van den gemelden Karel) als het hertogdom en graafschap
van Borgonje, het graafschap van Mascon, van Charlois, en van Auxer-
re, en deeze allen maakte hij zich onderdaanig. Hij nam het graaf-
schap van Artois en zelf Arras, en won de voornaamste van den
Raad dier hertoginne, en behielt het als zijn eigen. Hij trok voort
en sloeg het beleg voor St.Omer, maar de heer van Chanteraine
verzeld met eenigen van het hof des hertogen van Borgonje en ande-
ren, kwaamen binnen St.Omer, en deed grootte tegenstand op de
aanvallen der Franssen. En omdat de hertoginne van Borgonje
toen niet wel van geld voorzien was, de gemelde heer van Chan-
teraine deedt voor tien of twaalfduizend schilden escus loode
munten maaken, en deed ze loop hebben in en om St.Omer
en door ~~vedoen~~ tuschenkooft destijds, zoo wisselde hij alle die
zelve kwaade munten, en betaalde zijne schuldenaaren: 't geene
hem grootte eer was, en niet minder ontlasting van zijn gewisse gaf.
Wanneer de koning van Vrankrijk langen tijd voor St.Omer gelegen
hadt, en zag dat er geene hoop was om dat de stad wel bewaard wierdt,
zoo vertrok hij, enz. Memoires der Messieurs Olivier de la
Marche pag. 613 & 619 Editie. 1645.

Dit is mijns oordeels de eerste noodmunt, welke men vermeld
vindt, in de Nederlanden geslagen te zijn.

6001/4221

Copie

*Bestek , waarna met heeren
burgemeesteren en vroetschap deser stede
Alcmaer willen besteeden te maeken
de Exijstoren, groot, hoog ende
wijdt als volgt.*

[het bestek in onbekend handschrift]

In den eersten sal den aannemer gehouden weesen te maken desen tooren wijt buijten muuren twintigh voeten vierkant.

Ende dese muuren sullen aangelijt worden onder op het hijwerck vijf moppen dick ende dan sal men dat twee voeten vierkant opwerken ende snijjen dan van buijten ende van binnen een half steen ende soo al voorts opgande van twee voeten tot twee voeten tot die dichte van twee steenen ende een half toe.

Dit onderste vierkant van desen tooren daar de bierdraagers sullen weesen sal men hoog maaken negen voeten de muuren dick twee steen ende een halve steen ende die muuren sal men werken van buijten tot die hoogte

[4222]

van een voet boven het winter water met klinckert ende sement ende dit van goede Legse ofte Vegsse moppe klinckert³ ende voorts opgaande van buijten met vechtse ofte legse moppen harsteen.

Nogh dit tweede vierkant daar men heeren die allertuers sitten sal men hoog maaken twaalf voeten die muuren rontom twee moppen dik ende men salt het halfsteen insnijden tot bequaamhijt van 't werck ende dit rontom weg gladt ende digt werken naa behooren.

Nogh sal men op het tweede vierkant het derde vierkant stellen hoog die verdieping twaalf voeten die muuren dick anderhalve steen ende halve steen insnijden als vooren.

Nogh sal den aannemer gehouden te stellen alle die cosijnen tot contentement van die besteders.

Aan desen voorschreven tooren sal men maaken een dubbelde schoorsteen ende die te stellen op sijn alderbequaamst om den tooren minst te verhinderen.

³ *Legse of Vegsse moppen klinkers zijn hard gebaken stenen van klei uit de Lek of de Vecht.*

[4223]

Nogh sal den aannemer gehouden om in bierdragers huijsjen te leggen een vloer van roode tuijmelaar⁴ ende boven daar daar die collectuers sitten een heert van gladde tuijmelaars met een wulft⁵ voor die schoorsteen omdat heertjen daar bequamenlijk op te leggen, mits condietie dat die heeren het selfde sullen aandoen willen met sant om daar bequamenlijk op te vloeren.

Nogh sal den aannemer gehouden wesen te leveren aan dese drie vierkanten achtenveertigh anckers ijder ancker swaar tien pont.

Waarna men sal besteden te maken het houtwerck van een tooren.

In de eersten sal den aannemer gehouden wesen te leggen een vlot omdaar tusschen in te heijjen om het muurwerk daar bequamenlijk op te stellen.

[4224]

Die balcken van het vlot sal men swaar neemen aght ende twaalf duym wijt van malkander vier voeten om daar bequamenlijk tusschen te heijjen, palen na den eysch van 't werkck. In dit voorschreven vlot sal men wercken berri houten⁶ om die vier voet een, ende dit wel met swalustaart wel in malkander gewroght.

Nogh sal den aannemer gehouden wesen te maken in het onderste vierkant twee duercosijnen met sijn dueren die stijlen swaar tien ende vijf duym met sijn drempels ende lataij houten agter aan swaar als voren. Nogh sal men in dit selfde vierkant setten twee kruijscosijnen met sijn vernster

⁴ *tuijmelaar = een ongeglazuurde plavuis.*

⁵ *wulft = een gewelf (boogvorm in metselwerk)*

⁶ *Berri houten zijn afstandhouders ook wel kespens genoemd*

groot naa den eijsch van 't werkck dick ende swaar als die duercosijns dit alles van goet eijkenhout.

Nogh sal men op dit onderste vierkant leggen vijf balcken met twee strijkhouten, die balcken swaar aght ende elf duijm, die strijckhouten⁷ swaar vier duijm

[4225]

breet ses duijm op dese voors. balcken sal men leggen een solder van goede greenen plancken. met nogh een mantel van plancken gemaakt aan die beneden schoorsteen.

Nogh sal men maken op het tweede vierkant vijf kruijcosijns met twee duercosijns die stijlen swaar tien ende vijf duijm die drempels swaar naa den eijsch van 't werck en dit alles met sijn dueren ende vensters wel gemaakt naa behooren tot prijs van meesters.

Nogh sal men op het tweede vierkant meede leggen vijf balcken swaar negen ende twaalf duijm met nogh twee strijkhouten swaar vier ende ses duijm dit alles van goet eijkenhout ende onder dese voorschreven balcken sal men leggen eijken sluetels⁸ dick ende swaar na behooren ende op alle vierkanten sal men werken tervelij⁷ houten voor

[4226]

die schoorsteen swaar.

Nogh sal men op het tweede vierkant leggen een solder van goede greenen plancken die seven een voet wel gespijckert.

Nogh sal men maken op het derde vierkant een cruijcosijn om duer te turven ofte om dat vierkant te lugten oft

⁷ Strijckhouten zijn langs de muur aangebrachte balken, mogen de helft lichter zijn dan de normale vloerbalken

⁸ Sleutelstukken zijn balken op of onder de balklaag ter ondersteuning van een spantpoot of console.

anders, swaar als het ander

Nogh sal men op het derde vierkant leggen
2 balcken swaar twaalf ende vijftien duijm
tusschen dese twee balcken sal men wercken
twee tervelijhouten ⁹ swaar tien ende twaalf
duijm in dese balcken ende tervelijhouten
sal men wercken vierentwintigh schor-
toesen om die trans daar bequamenlijk
op te stellen ijder schortoes swaar 8 en
tien duijm lang neegen voeten ofte na de
eijsch van 't werkck ende dese voors. balcken

[4227]

sal men bequamenlijk leggen om het
werck wel in sijn aghtkant te brengen
ende men sal nog op ijder hoeck
voeren een dubbelt schortoes ¹⁰ om die
lijst bequamenlijk op te leggen die lijst
sla dick wesen 8 duijm breed 16 duijm
om den trans daar wel op te setten
ende in te wercken ende in den lijst
sal men wercken vierhoeckstijlen elck
swaar 8 duijm in vierkant elcke stijl
met een pijramus met een knop
bovenop, lang na behooren in dese
hoeckstijl en sal men wercken een leening ¹¹
swaar 8 ende 6 duijm onder dese leening
sal men wercken korte stijlen aght
duijm van malkander elck stijl
6 duijm vierkant

[4228]

op dese voors. balcken, sal men stellen aght stijlen
met sijn balcken; dese stijlen sullen lang
weesen veertien voeten met haar binten,
ijder stijl swaar tien duijm vierkant,
een balck swaar tien ende twaalf duijm,
ende die ander balcken swaar aght duijm
vierkant elck bint met sijn carbiels, ¹²
elck carbiel lang drie voet ende een halve
voet op dese voors. binten sal men wercken

⁹ Tervelijehouten zijn z.g. raveelbalken of samengestelde balken rond een gat in de vloer
¹⁰ schortoes = een korte klos of slof ter ondersteuning van een gootbodem

¹¹ leening of lene = een horizontale leuning

¹² carbiels of korbeel ook corbeel, kerbiel, crybeel genoemd = verbindingsbalk

een bequamelijke transjen, swaar naa
behooren in sijn agtkant.

6002/4233

[in ander, eveneens onbekend handschrift]

*Conditien en voorwaerden
op dewelcke burgermeesteren ende
regeerders der stadt Alcmaer wil-
len besteden, het maken en leggen
van een nieu overtoom¹³ aen Jan Boijes
ter plaetze daer tegenwoordich het
oude overtoom es leggende.*

In den eersten zal d'aennemer maken vier sant-
stroocken aen wederzijden twee, ijder zantstrook
zal wezen aen de Schermerkant twintig voeten
lanck, breet tien duijmen, dick zes duijmen.

Item aen de Schermerkant zes slickhouten.
Aen de Waertskant tien slickhouten¹⁴ op dezelfde
breete ende dicke als de zantstroocken.

Hierop zal men leggen een bodem van eijcke
plancken, dick twee duijmen, de binnenkant
lanck twintigh, de buijtenkant zestien voeten,
wel dicht in malkanderen geploegt.

Noch zal men leggen aen de buijtenkant over den
bodem zes kespen¹⁵, aen de binnenkant tien,

[4234]

die breet zullen zijn tien duijmen, dick aght duijmen.

Hierop zal men leggen aen wederzijden twee klooster-
houten,¹⁶ de binnenste langh twintigh, de buijtenste lang
zestien voeten, breet tien, dick acht duijmen.

Dit hout zal men wel perfect met swaelue-
staerten in de keepen in malkanderen voegen.

¹³ een overtoom = een overhaal waarbij een schip over land van de ene sloot naar de ander wordt
getrokken; in dit geval tussen de Schermer en de Heerhugowaard.

¹⁴ Slickhouten zijn in de bodem te leggen balken waarover een houten fundatie vloer wordt gelegd

¹⁵ Kespen zijn verbindingsbalkjes over de heipalen

¹⁶ Kloosterbalken zijn opgesloten balken ook schuifhout genoemd zij dienen om metselwerk voor
verschuiving te borgen en worden aangebracht haaks over de kespen.

Item zal men maeken een drempel van achtien duijmen breed, dick twalef duijmen; dezen drempel onder te haijen met paelplancken, die in malkander rabat zijn aen wederzijden van den drempel twee slickhouten, welcke slickhouten steecken zullen buijten de zantstroocken drie voeten, mede gehajjt met paelplancken, een aen het endt en een tusschen beijden.

Hierop zal men zetten twee standers, breed twee voeten, dick een voet, hoogh omtrent twalef voeten. Hierop zal men maeken twee bequame neuten daer de as in draeijjt. Aen ijder stander zal men maeken schoeren, aen wederzijden dick zes duijmen, breed acht duijmen. Hierop zal men een as maken daer het wiel aen hangt, 't welck wezen zal dartich duijm in het vierkant, langh naer den eijtsch van 't werck.

[4235]

Het wiel zal wezen achtien voeten in het rondt, aen ijder wiel zullen wezen vier armen, die aen het dick endt zes duijm dick in het vierkant en aen het dunne endt vier duijm dick in het vierkant zullen zijn. Noch zullen in ijder wiel comen aghst spruijten, die aen het dicke endt dick zullen zijn vijf duijm en aen het dunne endt vier duijm langh, na den eijtsch van 't werck. Noch zullen in ijder wiel komen vier sweerden, die breed zullen zijn zeven duijm, dick zes duijm, langh, na den eijtsch van 't werck. De buijtenringstucken van het wiel zullen zijn vier duijm in het vierkant en van malkanderen leggen drie voeten buijten buijtenswerck. Noch zal den aennemer gehouden wezen te maken een kap boven over de spil tot bescherminge van het touw om droogh te blijven.

Noch zal d' aennemer gehouden wezen de schoeing aen wederzijde op te delven en 't hout 't welck niet goet en is met nieuw hout voorsien en met vier bequame slooven op de palen met pennen met gaten in malkanderen gewrocht op de langhte van het oude werck en de hooghte van 't peijl daer den omloop na beschouwen wert.

De drempel van 't voors. overtoom zal hoogh zijn twee voet en vier duijm boven het peijl staende aen de Gasthuijsbrugge daer de Rekerdijck na

[4236.]

beschouwd wert, volgens de keure dair van ghemaeckt.

Item, zal d'aennemer gehouden zijn te maken als voren 't oude werck op te delven twee suffisante¹⁷ dammen, een aen de Schermer kant en een aen de Waerts kant, tot prijs van burgermeesteren ende het werck op te delven, droogh te hoozen, en drooch te houden ende het oude houtwerck uijt te halen, het oude houtwerck en ijzerwerck zal comen tot dienst van den aennemer.

Noch zal d'aennemer gehouden zijn het nieuwe overtoom onder en aen de zijden wel met klaij te voorzien en met paelplancken haijen volgens het besteck hier vooren verhaelt opdat daer geen leckagien door in komen.

Dit overtoom zal gemaect moeten werden alles van goet bequaem eijckenhout zonder vier¹⁸ ofte onbehoorlijcke waenten ofte spint¹⁹.

[4237].²⁰

Noch zal d'aennemer gehouden zijn tot het voorschreven overtoom te leveren bequaem ijzerwerck zoo van bouts, spijckers, en trops 't welck men aen een overtoom behoort te doen.

Noch zal d'aennemer gehouden zijn dit werck op te maken tot zijn eijgen kosten zonder iets daervan te genieten als zijn bedongen gelt.

Noch zal d'aennemer gehouden zijn dit werck-bijl schoon te houden en wel perfect op te leveren tot prijs van burgermeesteren.

Ende of daer iet gemaect werde 't gene in dit besteck niet en is begrepen 't zelfde zal den aennemer vergoet en betaelt werden tot diskretien van burgermeesteren en twe goede mannen hun des verstaende.

¹⁷ *Suffisante = genoegzame*

¹⁸ *Vier in hout = z.g.vuur, vurigheid of begin van bruine rot.*

¹⁹ *Waante of spint = hout van de buitenkant van de boom net van onder de schors en minder van kwaliteit*

²⁰ *Bron van de hierboven aangehaalde termen ,boek "Bouwkundige termen" door dr E.J. Haslinghuis.*

[4238].

Blanco pagina.

6003

[4241]

[In de marge in handschrift Croll: In dit accord werd wel van een toren gesproken, maer of daerdoor de Grotekerckstoren of Waegtoren te verstaen is blijkt daer niet, ook niet van wat dag of jaer dit accord, maer Simon Eikelenberg maekt dit klokkenspel in de bladwijszer op zijn verzameling echter betrekkelijk tot de Grotekerckstoren, gelijk daerop't woord klokkenspel blijken kan.]

[in marge in handschrift Bruinvis: Waag, 1684.]

Afschrift van't accoort.

[in onbekend handschrift, hetzelfde als bij het bestek van de accijnstoren]

Burgemeesteren en regeerders der stad
Alckmaar sijn met Willem Sprakel²¹
overeengekomen en geaccordeert
nopende de leverancie van een nieuwe
ton met al sijn toebehooren ende
dat in manieren so volgt:
Vooreerst zal hij, Sprakel, maken een
niewen ton hoog vijf en een halve voet,
breet drie voeten Rijnlantse mate
welcke ton sal hebben hondert ende twintig
maaten en elcken maat vierenvijftig
gaaten, als vijftent' seventigh maaten
voor't heele uur, vijfendertigh maten
voor't half uur en ider quater
vijf maaten.

De ton zal moeten sijn wel net ront
en in sijn maken net verdeelt sonder
dat in het minste daaraan iedts sal
manqueren, gelijk hij, Spraakel, tot
Uijtreght aan den dom heeft gemaakt.

[4242]

De klavieren tot vierenvijftig in getal
moeten wel ende net uijtgewrogt sijn ende

²¹ *Willem Sprakel (Spraakel, Spraeckel) is een in 1640 in Goor geboren klokkenmaker, hij bouwde uurwerken en klokkenspelen over heel Europa, Hij was woonachtig in Haarlem, voor Alkmaar leverde hij in 1680 hamers, tuimelaars en speeltrommel e.a. voor een beiaard, geleverd door Claude Fremy.*

vooraan verstaalt ende behoorlijk hart gemaakt werden ende moet ijder twee maal volkomen in eene maate spreken ende sullen agter met schroeven op de maate gestelt werden.

Burgemeesteren sullen voor ider pont van 't voors.werck betalen een gulden, dogh soo het voors.werck swaarder soude moogen weegen als drieduijsent ponden, sal van de overige wigt niets betaalt werden ende minder weegende sullen burgemeesteren voor idere pont korten een gulden sonder dat hij, Sprakel, iets daar teegen sal hebben te seggen nog sal hij, Sprakel, maken de nooten tot het voors. werck van nooten in 't getal van tweeduijsent waeronder begrepen heelen, halven, vierendeels ende agtendeels ende sullen deselve wel net uijtgewerckt moeten werden ende hart gemaakt sonder dat daaraan iets in 't minsten zal manqueren ende sal voor ider bij burgemeester betaalt werden vier stuijvers.

[4243]

Nog sal hij, Spraakel, maken tweeduijsent moeren met op de voors. nooten accorderen en sullen burgemeester hem daarvooren betalen een stuijver voor ider ende sullen de dubbelde tweemaal getelt werden.

Nog sal hij, Sprakel, maken de spillen in de ton met het sluijtvat, en ligter, en looprat met sijn spillen een wintfluegel met sijn spillen het klijne opwintrat met sijn spillen, een nieuwe klavierboom met sijn toebehooren, vier nieuwe stijle met aght metale pannen, nogh een nieuwe walst met een stijl waaraan het opwintwerck ende klavierboomen vastgemaakt werden, dit werck sal wel net in malkanderen gewrogt ende spillen ende welbooms net ront gemaakt werden, sullen tesamen weegen tweeduijsent seshondertvijfent'negentigh ponden ende sullen burgemeester aan hem, Sprakel, be-

talen voor ider pont veertien stuijvers.

[4244]

Het groote opwintrat sal blijven maar bij hem, Sprakel, omgeset werden

Wat ider der voors. wercken meerder ponden sal koomen te bedragen als waarop hier vooren staan begroot, daarvan sal hij, Sprakel, niet hebben te pretereden ende minder wegende sal bij de heer burgemeester gekort werden voor ider pond effen sooveel als hij, Sprakel, hier vooren voor ider pont respektive bedongen heeft.

De gemelde Sprakel sal al het voors. werck aan de wal tot Alckmaar leveren tot sijnen kosten ende sullen de burgemeester tot haaren kosten boven op de tooren laten brengen ende daan vorders bij hem, Sprakel, behoorlijk ende wel opgemaakt werden ende gedaan sijnde sal het werck bij neutrale meesters bij burgemeester tot

[4245]

haaren kosten daartoe versoeken opgenomen werden ende goet geoordeelt werdende sullen sijne voors. penningen promptelijk betaalt werde onder die konditie noghtans dat alle manquements binnen de drie vierendeels jaars aan het werck bevonden werdende hij, Sprakel, tot sijnen sal repareren ende goet maken

[4246]

(blanco pagina)

6009

[4249]

Uit de stukken wegens de bedijking der Starmeer

copie

copie

Alsoo eerst bij de E. Cornelis van den Nieustadt baillue van Egmont op den namen van Harmen Pietersen, ingelant van de Beemster ende vervolgens soo bij de reegeerders van de Rijp als van Graft respectie voor hare kerken ten armen versoght ende vervolght is aan de heeren Staaten van Hollant ende Westvrieslant octroij om te moogen bedijken het water genaamt de Stermeer ende dat bij 't vervolgh van elcx van de selve versoecken geschapen was veele onlusten te sullen ontstaan dat ook in dese saak seer considerabel was t' interesse ende gesustineerde van de stadt van Alckmaar aan de welcke de vervolgers in sonderheijt bij de heeren Staaten voornoemt waaren gerenvoijjeert ons de selve te geven contentement.

[4250]

Uit de stukken wegen de Starremeer.

Ende dat de heeren burgemeesteren den selver steede niet liever en souden sien dan dat onder de voorseijde naburige dorpen mitsgaders d' eerste versoeckens gehouden soude worden alle goeden correspondentie ende voornamentlijk dat dese dijkagie geen aanvangh soude neemen voor en alear de heeren burgemeesteren voornoemt souden hebben contentement in 't leggen van de vaarten, ringsloten, sluijsen, overtoomen, weegen ende al 't gene daar van dependeert soo was eerst tussen de voorn. versoeckers verdragen dat het octroij tot de voorsijde bedijcking vervolgt soude werden op de name ende ten behouwen van kerk en armen van de Rijp

[4251]

mitsgaders mr. Steven Pietersen conform de requeste daartoe alreede gepreseteert, mits dat ter desisie van de drie heeren burgemeesteren der voors. stede nu dienende soude staan, gelijk aan de selve gesubmitteert wort, mits desen om na 't verkrijgen van 't octrooij te verklaaren wat porsje die van Graft ende de voornoemde heere baliu met sijne meedestanders in de voorschreve dijkagie soude participeren; dat voorts de voorens. van de Rijp aan de stadt van Alckmaar sullen laten volgen de nombre van 45 morgens gront ~~xxxx~~ in de voorschreven Stermeer, ende wijders aannemen alle vaarten, ringsloten, uijtwateringen, sluijsen, overtoomen ende weegen soo te maken ende proportioneren dat die met de vaarten , ringsloten, uijtwateringen

[4252]

Stukken Starmeeers bedijking

tochten ende sluijsen tot de dijkagie van de Schermer te maken, sullen hebben allerleij proportie soo in wijte, diepte ende commoditeit, mitsgaders contributie van onkosten, ende dat sij ook nimmer meer eenig werck tot de voors. dijkagie dienende, sullen bij den hant nemen voor en alear de voors. stadt van Alckmaar tot het maken van de selve wercken gedragen sal hebben consent, al waar 't schoon dat het octroij eenige conditien ofte concessien daar jegens soude mogen begrijpen; alles sonder fraude etc. Aldus gedaan binnen Alckmaar op burgemeesterskamer den ii^{de} december XVI^c één ende dertich. Ende ter oirkonde dese bij mij ondergeschreven sekretaris der voors. stede ter ordonnantie van de

[4253]

heeren burgemeesteren voornoemt,
mitsgaders de gekommitteerde
van Graft en de Rijp onderteijkent
onderstont geteijkent N. van
Foreest, mr. Steven Pietersz.,
Pieter Mensen, Cornelis Claassen
Seijlemaker, Cornelis Cornelisz.
Klaas Vegterse, Cornelis Egbartsz.
van der Nieustadt.

Coll. Cornelis van der Geest
1638

Dat die van Rijp nevens mr. Steven
Pieterse als impetranten van octroij
aan die van Graft sullen presteren ende
laten volgen 25 morgen gronts
boven de somme van vierhondert vijf-
ende twintig gulden bij die van Graft
op 't presenteren van hare requeste ende
't vervolgen van 't octroij, mitsgaders
meting van de meer ende 't maken

[4254]

Stukken Starmeurs bedijking rakende.

van de vaart verskooten te betalen uijt
de eerste ommeslagen over de meer te
vallen, dat voorts de wegen en wate-
ringen inde meer tot redelijke
commoditijt soo wel van 't een
als 't andere dorp sullen worden
gemaakt, ende soo daarover eenige
questie soude mogen ontstaan,
dat 't selve bij burgemeesteren der stadt
Alckmaar sal worden gedecideert, dat
de voornoemt bailliu vande Nieustadt
voor sijne pretensie sal volgen
20 morgen gronts boven de somme
van hondert vijftig gulden in vergoeding
van de costen op 't presenteren van
sijne requeste ende 't vervolgen van 't
octroij gedispendeert, dat meede de
voornoemde impetrtanten van 't octroij
aan de kercke van Alckmaar sullen
uijtkeren eens de somme van duijsent
guldens in recompense van 't geen

[4255]

aan deselve voor de
impetratie van 't octroij was toegeseyt
lager stond. Actum den xviii^{de} november
1632

accordeert met.....

Nadat het contract, voorgemeldt,
op den 2de december 1631 was gemaakt,
werd aan de regierders van de Rijp
voor ofte tot, vergrootinge van
hare kerk, mitsgaders den armen
aldaar, in den jaare 1632 op den
xxx maart verleendt octroij omme
te mogen bedijken de Starmeer.
Op den 27 april 1634 waren de
gecommiteerden van Alkmaar, Kessel,
Nieuburch, Groot, ~~van Oyen~~, burgemeesteren
neffens die van Edam, Munnikkedam
en Purmerende, ~~dar~~ die van de Stermeer

[4256]

Uit stukken, rakende Starmeers bedijking

vergaderd ter berigtiging van de ge-
legenheidt van 't leggen van de vaar[t]
tusschen de voorsz. steden.
1635 nam de bedykinge aanvang.
Die van Graft eenige swarigheyd
makende, tegens de voornemens der
bedijkers, wegens 't leggen van de dijk aan de noordzijde der Meir, van de oosterbuurt af tot
aan de Vuyle Graft, keerden zig derhalven aan
de Staten van Holland, gelijk ook die
van de Stermeer, zulx in gevolge van 't geresolveerde op den
23^{en} en 30 april 1638. Bij de Staten
werd verstaan dat hun geschil zoude
afgedaan worden by Gecommitteerde
Raden van 't Noorderquartier,
daar bij gevoegt eene uyt de heeren
van Haarlem en Amsterdam,
de plano en sonder form van proces.
Daar op werd den xxvi May 1638
bij uytpraak na inspectie oculaer
aangewezen zekere raijinge, die
de bedijkers hadden te volgen.
de raijinge werd afgekielend en afgespit
ten overstaan (zoo de bedijkers in hun request

zeyden) van de gedeputeerdens der 4 voorge-
melte steden, op den 28 junij daar
aanvolgende: en de bedijkers waren

[4257]

bezig om volgens die roijinge 't
werk te voltrekken, toen hen, door
die van Alkmaar, verbod, van
voort te varen wierd gedaan.
 Daarop verzogten de bedijkers,
aan de Staten van Holland en West-
vriesland: dat wederom de zelve, of
andere heeren van Amsterdam en
Haarlem, mogten gelast worden om
uijtspraak te doen ende verklaringe
of men de uijtspraak en ordre voor-
hene gegeven, had gevolgd of niet:
ende teffens dat zij de overige ver-
schillen insgelyx de plans als voornoemd
zouden afdoen.

1639, den 21^{en} april werd bij gecom-
mitteerde raden van Westvriesland uijt-
spraak gedaan tusschen die van Aker-
sloot en de voors. bedijkers, rakende
de doorgraving van de vaart van de
Stierop aff door de Woudhuijsen en
Heefsloot tot aan de Dieling toe.
Nadat van wegen Alkmaar, op
den 19 en 23^{en} augusti 1641 de vaart van

[4258]

Uit de stukken rakende de Starremeers bedijking

Spijkerboor af na de Vuylegraft, en die
bij Knollendam, bezigtigt en niet na
genoegen waren bevonden, zoo werd
door de gedeputeerden der steden
verboden met het werk voort te gaan en
bij die van Alkmaar, niet tegenstaande
de vertooningen der bedijkers voors.,
die egter met het werk waren voortgegaan, den 26 augusti betuigt, dat men geen genoegen
konde nemen en dat de raije dien zij gevolgt hadden hen noijt was toegestaan,
op den 29 augusti 1641 besloten, te vol-
harden bij 't besluit, dat de vaart bij
de Oosterbuurt, zoo regt als doenlyk was
zoude moeten worden gemaakt.

Op den 30 augusti, toen de Vuylegraft op 14 roeden na was toegepaald, de gedeputeerden weder op de Vinkhuysen zijnde, alle overeenkomende dat de vaart volgens 't besluit van Alkmaar moest worden gemaakt. Die van de Stermeer versogten versagting. Alkmaar beriep zig op 't contract: en derhalven verstonden Gecommitteerde raden niets te kunnen doen, waarop weder door Alkmaar interdict werd gedaan.

Daarop werd, door de bedijkers de zaak weder in de vergadering der Staten van Hollant gebragt. Daar op den ii october 1641 wel de meeste leden voor Alkmaar waren, dog geen besluit werd genomen.

[onderaan in marge: Nota. Onder de hoofte ingelanden der Starmeer waren: Dirk Hasselaar majoor tot Amsterdam, Reinier Paeu, heere van Nieuwerkerk, twee burgemeesters van Horen, eene van Enkhuijsen en eene burgemeester van Purmerendt. Uit de acte van 't contract zelf.]

[4259]

't welk aangesien bij die van de Stermeer, zoo besloten zij eijndelijk de zaak af te doen bij een nieuw contract. Derhalven werd op den tweeden may 1642 't volgende getekent, by 't welk die van de Meer beloven, te voltrekken de vaart van Spijkerboor aff tot in de Vuylegraft toe, volgens de raye in octobri sestienhonderdt eenenviertig aangewesen en gearresteert, welke vaart, zijden se, wij sullen maken boven weydt agt roeden en diep seven voeten, gevende op yder voet dalens een voet insnijdens, te nemen de voors. diepte beneden het peijl waar na de Schermer ringslooten tegenwoordig werden gepeijldt ende dit alles Hontsbosser mate. Verder soo beloven wij mits desen te voltrekken de ringsloot van de voors. Starmeer, beginnende van Cnollendam aff tot in 't ruym van de Dilings tegenover Jan Dammes keet staande op de Schermer ringdijk, op de raije gelyck deselve is genomen.

[4260]

Uit de stukken rakende de Starremeers bedijking

te weten, boven wijdt eenentwintich roeden
ende ses voeten, diep seven voeten beneden
de voors. peijl ende voorts tot op de
kleij af, te wedersijden insnijdende op
yder voet dalens, een voet, alles
Hontsbosser maat als voren. Ende
voorts de vaart gaende uijt de Vuyle
graft besuyden de Schermer ringdijk,
van elf op sestien roeden te verwijden.
Alle welke werken wij tot prijs en conten-
tement van burgemeesteren, te weten van Alkmaar, sullen opleveren,
alleer wij sullen mogen comen tot sluy-
tinge van de Stermeer: doch indien
burgermeesteren voornt. goed vinden, dat
met het verwijden van de vaart ofte
ringsloot van Cnollendam aff tot
aan de olijmolen toe werde gesupercedeert,
soo sullen wij ondergeschrevenen, omme desen
onvermindert, met het sluijte te mogen
voortgaan, alvoren in handen van
burgermeesteren voornoemt, consigner
alsoodanige somme van penningen
als voor de welke een sufficient werk-
baas de voors. verwijdinge van sestien
op eenentwintich ende een halve roeden
met de costen van 't lant daer toe te
verdelven, aennemen sal te doen, tot

[4261]

aller tijden als burgermeesteren 't selve sullen
goedvinden, welke penningen burgermeesteren
ook tot de vaert bewesten Cnollendam
sullen mogen employeren. Ende dit alles
onvermindert de wegen, vaerten, over-
toomen ende andere binnenwercken, die
wij na 't sluijten aannemen te maken
volgens den contracte van den tweeden
december 1631, voorders beloven wij
ondergeschrevenen in voriger qualite de voors.
ringslooten en vaerten nu ende ten
eeuwigen dagen op de voors. wijte ende
diepte te onderhouden ende deselve tot
geenen tijden met eenige bruggen ofte

andersints te versparren, nog te laten versparren in geender manieren. Ende in gevalle in de onderhoudinge van de voors. ringslooten ende vaerten op de respective wijdte en diepte eenig gebrek mocht voorvallen ende dat dijkgraaff ende heemraden van de Sterremeer, daarvan bij missive van burgemeesteren voornoemt verwittigt zijnde, binnen agt dagen daerna 't selve niet en remedieerden

[4262]

Uit de Stukken rakende de Starmeers bedijking

tot contentement van burgermeesteren voornoemt soo geven wij ondergeschevenen voor ons en onse nacomelingen over van nu voor alsdan, dat de voornoemde heeren burgermeesteren 't selver tot costen van de polder sullen mogen laten doen ende de costen bij dijckregt ende op dubbel gewin mogen verhalen op alle de gronden en effecten van de Stermeer ende yder van dien tot keuren van de burgemeesteren voornoemt: tevreden zijnde ende bij desen overgevende voor ons ende onse nacomelingen in voriger qualite respective gewilliglijk in alle 't gunt voors. is, ons te laten condemnereen bij den den Hoogen Rade ende de voors. gronden ende effecten ende yder van de selve te laten verclaren daer voren verbonden ende excutabel na dyckrecht.

Hier op volgde de condemnatie van 't hoff in dato den xxv july 1642.

Egter kwamen de bedijkers, die vast met sluyte voortgingen, de beloften niet na; zulx men in overleg nam de gaten weder

[4263]

te openen en bevaarbaar te maken. De vroetschap egter vond best Stats belang in desen bij wege van justitie te vorderen en deed zulx hunne gedeputeerden ter dagvaert in den Hage zynde, aanschrijven

op den vierden october 1642.

In junij 1643 verzogten die van de Stermeer de consideratien der heeren van Alkmaar, op 't leggen der wegen en schouwen en werden op den xx derzelve maand ten dien eijnde eenige heeren by die van Alkmaar gemagtigt, die zig den 23 junij na de Starmeer begaven en de gelegtheden beschouden. En de dieptens op vele plaatsen niet na behooren vindende, zulx den dykgraaf en heemraden, door een notaris deeden aanzeggen en verbetering eyschen. Op den xxii july 1643.

4295

[4264]

[los vel, ingeplakt, handschrift Jan van der Nyenburch]

Ick, Jan vander Nyenburch, bekenne midtz desen myn hantschrift bethaelt ende voldaan te wezen van alzucke goeden als myn aen ghestorven ende aengheerft syn van wylen myn beste moeder Soutge Ghertsdr. saligher. In kennesse der waerheyt heb ick dit ondertekent, heden den twintichste junio anno XV^c seven en sestich. Jan vander Nyenburch subscripsit.

6007 / 4363

*Aantekeningen van Johannes Haldermont
den 2 maj 1682 als meester in 't huijsarmehuis gekomen.*

[in handschrift van Haldermont?]

Den 5 januarij 1684 des avonts ontrent 9 uijren daaghs voor drieconingendagh door Santvest de stadtsboode wierden mij 71 huijsarme weeskinderen afgehaalt en naar het weeshuijs gebracht tot combinatie, alsoo ons huijs was gemortificeert, hetwelk sonder grote droefheijt en schreijen der onnosele kindren niet toegongh, jaa selfs regenten en regentinnen sach ik mede schreijen en het was met mij en mijn vrou nijet veel beter: wij wierden heerlijk met kost versien en bleven tot maj 1684 noch in 't huijs.

Op majj wiert de cipier Samuel Sijmontsz.Paedel,
gekasseert en de tuchtelinghen liet men loopen.

[in marge: **van het school gemaakt]

Den 2 julij des sondaghs 's morgens ontrent des middagh
wierde ik weder van de E. Heren borgemeesteren en curatoren
tot meester in het eerste Latijnse school gemaakt.

[in modern lopend schrift, van Haldemont?]

Den 7 majj 1690 op Bergerommegangh
ben ik weder getrouwt door ds. vanden Helst
met Anna Jans Janbroer, dochter van zaliger
Jan Jacobsz. Janbroer en van Jannitje
Jans Schilders, tot Alkmaer in de Grote Kerk.

[in handschrift C.W. Bruinvis:]

Den 2 november 1693 meester
van het tweede school gemaakt.

4364

[moderne aantekening in potlood:]

Zie 4389 achter 4548.

6010 / 4495

De Waterlandtze doopsgezinde ge-
meente in 't laatst van 't jaar
1713 na veel haspelings, met haar
predikers, overeengekomen zijnde
dat men dezelve tot loon zoude
geeven zooveel als de vrij-
willige gifte der ledematen
bij insameling ten einde van 't
jaar te doen, zoude opbrengen,
te weten aan Adriaan Klaasz
de helft van 't ingesamelde gelt,
en aan Jan Bosch en Harmanus
Koster, tesamen de andere helft.
Zoo werd omtrent karstijt des
jaar 1714 voor hen bekomen
's jaars 400 guldens.

[in marge: 27 december 1719]

Ten tijde doe d'inzameling geschiedt was, de broederschap vergaderd zijnde, de predikbeurten voor 't volgende jaar moetende geregelt worden, zoo droeg Adriaan Klaasz. ~~in vergaring van de diakenen~~ dikmaals om 't genieten van meerder loon benijd geweest, schoon hij ook

4496

alleen zooveel werks als de andere twee had waargenomen ~~in~~ den vergaderde diakenen voor zijn amptgenooten hadden voorheene aangeboden, zij wilden voor half zooveel loon elk als hij zoude trekken, mits half zooveel dienst doende tevreden zijn, en daarop was men voorleden jaar verdragen. Zij hadden ook gezegt, indien hij voor niet predikte, zij wilden insgelijx ter liefde predikken. Hij wenste nu te weten of men nog op gelijke wijze bestond. Toen er ja wierd geandwoordt, verklaarde hij voortaan, immers voor 't volgende jaar, de gemeente vrij te houden van eenige betaling. Bosch gaf voor dat ook te hebben willen voorstellen. Door Koster wierd niets geandwoordt. De eerste nam aan op de beurtleden hem door A. Klaasz. gegeven en op

4497

welke die niet alleen de helft der buerten, maar ook 't waarnemen der hoogtijden, had aangenomen insgelijx zijne beurten te tekenen. Maar den volgenden morgen die ongetekent aan A. Klaasz. thuijs zendende, werd daarover van denzelven reden gevraagd, dog gaf geen ander bescheijt dan dat hij niet konde tekenen. Daar waren er die geloofden dat Bosch, door Haarlemmers ter predik-

dienst verzogt, die aanbieding
zoude omhelzen nu hij hier
geen loon konde bekomen.
Ondertusschen had men zulken
die tegenstrevers van Adriaan
Klaasz. waren, in den kerkenraad
tenzelve tijde vernieuwd, ge-
bragt, en men scheen voornemens
Jacob de Vries ten predikstoel
op te voeren. Dit maakte de
aanhangelingen van A. Klaas

4498

bekommert dat bij 't vertrek van
Bosch te vreezen stondt.

Jacob Jacobsz. Verfalje 4503
is volgens zijn eigen zeggen
geboren te Haarlem,
kwam op zijn vijfde jaar te
Alkmaar,

[in marge, in handschrift C.W. Bruinvis: Toen zijn stiefvader Teunis Dirxs. 1½ jaar te Haarlem preeker was geweest, 't verschil wegens de weezen ontstond, terzake dat Teunis Dirxz. meende dat men de weezen der gemeente behoorde te laten varen en in 't stads weeshuis komen.]

leerde eerst boekbinden als jongen
bij Jacob IJsbrantsz.
en wat Latijn,
daarna schoenmaken bij zijn
stiefbroeder Hendrik Teunisz.,
vertrok met zijn stiefvader
Teunis Dirksz. na Vrieslant
omtrent 1689, out zynde 25 jaar,
woonde te Harlingen en wierd
daar preker.

Troude ook daar
en werd 1689 circa na Amsterdam
beroepen daar hij op een jaargelt
van 1200 gulden,
Vertrok van daar na Krommenij
als preker 17
en van daar 17... na Alkmaar.

6011 / 4505

1672/73 gebeurde 't in de gemeente der Waterlantse doopsgesinden

dat, nadat enig verschil ter zake van hare weesen was geweest, zekere personen, onder allen J. Ysbrantsz etc., Veerom van Amsterdam wilden hebben tot predicant, waartegen zig stelden enen Teunis Dirxsz., een Huysduyner hier met der woon en leeraer met zijnen aanhang Klaas Werlt, de Duijnen, Heertje Kornelis Sijmonsz. en anderen, evenwel Veerom willende ontfangen, mits dat hij met zig bragt attestatie van goet gedrag, 't welk hij niet konnende krijgen, zoo bleven zijn tegenstrevens onwillig. Zijn begunstigers evenwel voort willende, ontstont daardoor zoo hevigen kerkverschil dat de magistraat geraden vont de kerk te doen sluyten. Kort duurde dit nogtans en in die barning ontweken de matigsten bij de Vlamingen of elders. Tijts Jansz. bleef alleen preker en hiel de kerk met de armen. Teunis, die vergeefs gepoogt had der kerkelijke middelen meester te worden, vertrok en regten op de Bagijneweijt een preekhuys op, daer hij 't hiel tot 16... , doe na Vrielant trok waarna zijn aanhang verstroijde en allengs meest weer ter ouder koije kwam.

1674 vereenden de Vlamingen met de Waterlanders op sekere voorwaarden.

6012 / 4506

In 1701 den 11 maart ontstont brant in des stats secretarij tot Alkmaar, komende van een kamer daarboven daar een haartplaat te digt op de zolder gelegd, heet geworden en alzoo zulx veroorzaakt had; er zouden vele oude rollen en nog enige andere papieren verbrant zijn. Binnen 't uur wierd zulx geblust.

Het straatje gaande besuijden 't kerkhof na 't klooster heet het Houtmansstraatje.

De steeg op 't Ritsevoort naast het huijs van de Van de Veldens gaande na de sloot van de banen, heet de Baansteeg.

De graft, gaande van de Keetsloot van agter 't statserf ~~legt~~ zuydoost aan agter de Voormeer, heet in sekere biljet van verkooping de Kolkloot.

In 't jaar 1688 is de nieuwe plantagie gemaakt, zoo Bartel pas mij gesegt heeft en

alle willen dat se geplant is in 't begin van 1689 en gespitt 1688.

Den coffe mr. Jan de Klerk regte, zoo hij mij zelfs beregtet, tot Alkmaar 't eerste coffihuys op in 't jaar 1686.

6014 / 4513

Berigt 1708 den 10 december.

Mij is door sekeren Hendrik de Waal gesegt dat hij van zijn muije, een oude roomsgesinde vrouw die ik ook gekent heb, had gehoord dat zij bij overlevering van oude lieden had verstaan dat het kapel tot Alkmaar door een der kapittularen van Haarlem was gestigt, bij dusdanig een gelegenheit. Een zeer rijk kapittulaar aldaar had zijn zuster beslapen en zocht daarna vergeefs bij de geestelijkheid vergiffenis deser sonde te verkrijgen. Het hof van Roomen dat dog altijd te bepraten is, beloofde hem nogtans vrijspraak op dese voorwaarde dat zij uijt hun overgroote middelen een kerk zouden bouwen ter stede daar men er maar enen vond. En ingevolg van dit vonnis hadden se dese kapel ter eeren van de Lieve Vrouw doen stigten en een gasthuijs en rijke inkomsten daarbij gevoegt en sederd hadden de kapitularen van Haarlem nog langen tijt daarover enig regt gehad en in 't huijs daar dese De Waal woont, tegenover 't kapel op de noortzijde van de Laet, een stal en thuijskomst gehouden, 't welk men zoo hij zej nog heden aan sekere tekenen aldaar te zien, geloofbaar kon agten.

4514

Lege pagina

6015 / 4515

1715

Uit de aantekening van Hark Blom,

stadts timmerbaas.

De balken, spruijten, hoekkeepers, kruysbanden, het tafellement en ander houtwerk op de Waagtoorn, even boven den eersten omgang, door den tyd en onderigt verdorven zijnde, zoo was de toorn in de hoogte van 80 voeten die ze boven 't muurwerk heeft (zoo de aantekening zegt) vijftien duijm na de zuyd-westkant overgeweeken.

Den 25 mey wiert zulx door burgemeesteren bezigtigt ~~werdt~~ en vervolgens op hunne order ten zelven dage door Jan Koning en Jacob vander Beek, burgerbazen. De gelegentheyt van 't werk wierd den vroetschap voorgedragen en verbetering aan stads timmerbaas gelast.

Op den 12 junij wierd de toorn met vyzels ondervangen en regtgezet door....

6016 / 4516

De onkosten van 't regtzetten beliep:
aan arbeidsloon.....13 : 18 : 0
hout..... 4 : 4 :
spijkers..... 2 : :
huur van vyzels.....2 : 16 :
drinkgelt..... 0 : 12 :

22 : 10 : 0

Ten dien tijde wierden ook de wijzerborden geheel vernieuwt en verguld en insgelijk de paardjes verbeterd en de houte trompetter vernieuwd met ook den halve kring daar hy op staat.

De Latijnsche schoole door de geringe bekwaamheidt van den rector Sytzema en 't slegt gedrag van de conrector Kornelis van Herk, zulx in verval geraakt dat in de school van den laatsten ~~nauhyx~~ niet meer dan eene leerling, in 't geheel weynig, wierden gevonden, zoo werd op 't goedvinden der vroetschap door

op den 16 april 1718 aangesteld tot
onderschoolvoogd den bestierder der
tweede schoole G. Kempher.
In het tweede school wierd gebragt
de zoon, van wylen den eersten schoolmeester
D. Lakeman.
En in het eerste Maarten Kind.

4517

Van Herk, wierd emeritus gemaakt
en gelast dat hij slegts 't ampt van
orgelist in 't kapel zoude waar-
nemen, dog mits nog in 't geheel
de orgelwedde daar ondergesteld, ge-
nietende 's jaars 400 gulden.

4518

legepagina

6017 / 4525

De kerkenraad, ter sake van 't verkie-
sen van een leeraar, den 6 maart 1704
ter kamer van burgemeesteren gegaan,
bragt aldaar een noeming van zes
predicanten. Hen wierd tot bescheijd ge-
geven dat al den 25. van slagtmaand
in 't jaar zestienhonderd en vierentnegentig
in de vroedschap was besloten dat men
voortaan den burgemeesteren het drie-
tal der genoemde kerkredenaars soude
moeten voordragen en dat derhalven de
kerkenraad zulx had moeten doen.

De afgesondenen der kerkenraad
ontschuldigten sig, seggende van soodanig
raadsbesluit niet geweten te hebben en ver-
zogten men wilde ditmaal dit getal
van zessen aannemen. Dog 't wierd af-
geslagen en hen belast dit aan de ker-
kenraad te boodschappen en teffens
dat de wil van burgemeesteren was
dat de kerkenraad in 't toekomende
ter sake van 't beroepen van een predikant
soude moeten versoeken handopening en
(qualyficatie) magtiging om een nominatie te mogen

hervernoeming onwettig te doen verklaren, onder voorgeven dat de jonge

4530

Hiele nog minderjarig was om in een stat beroepen te worden en derhalve in 't geheel weder een nieuwe noeming moest worden gemaakt. De grootste partij, ~~xxx~~ waaronder ook de 3 predicanten waren, weijgerden dit, dog beloofden dat zij zoo dra men tot het maken van 't klijn getal zoude gaan de jonge Hiole zouden voorbijgaan en zig niet van hem zouden bedienen, waarmede de andere partij niet tevreden, zoo scheijde de vergadering voor datmaal vrugteloos.

Den 16 augusti weder vergadert en elk bij zijn voornemen blijvende gingen die van de minste partij uijt de vergadering met protestatie, latende de andere bij malkander welck voor die tijt ook nalieten nader te stemmen.

[in marge: deze 3 van burgemeesteren gekozen waren Ubing van Delfshaven, van der Put van Maastricht, Deels van Breukelen.]

Den 20 dezes wierd er nochtans een stemming gedaan. Maar men vorderde in de hoofzaak niet verder als dat een drietal wierd opgesteld en plegtig door de gedeputeerden der kerkenraat voor burgermeesteren gebragt die als voren daar niet mee te vreden. In 't laatst van september zelf ~~xxx~~ drie predicanten noemden, zeggende dat ze gaarne zouden zien dat de kerkenraat daar een uijt geliefde te verkiezen.

4531

Staande deze zaken wierd in de Jesuiten kerk der roomsgesinden, vacant door 't overlijden van den pater, aangenomen, met kennis, zoo de roomsgesinden zijden, van burgemeesteren, een Jesuit, van aansienlijk geslagt, nog tegenwoordig tot Amsterdam wonende, niet tegenstaande de jonge placcaten tegen 't invoeren der georderde priesters gemaakt maar kort

daarna. Dit tot kennis van 't Hof zijnde gekomen wierd dezen pater door 't Hof belast niet voort te gaan in de bediening zijner kerk en wilde men doe zeggen dat burgermeesteren van Alckmaar hem alleen tot burger hadden aangenomen.

4532

[in marge: 1706.]

[in marge in sterk verbleekte inkt: Aanmerking. De kerkenraad plaeg alleen den predicant dien zij wilden uit het kleijn getal te verkiesen, en slegs den Burgemeesteren om goedvinding te versoeken, maer nu bragt men toch het drietal op 't **? [gedeelte tekst doorgestreept] waerop ook bij de vroetschap wierd gesloten, dat ook sulx altijd in 't toekomende soude werden gedaan. En is mij dit door een lidt der kerkenraad naderhant gesezt, dog wat daarna sekerder bescheyt krijgende, verstont ik dat het al in 1694 was besloten door de vroetschap.]

En de genen van die kerk, begaven zig des sondays morgens, ter mis na Langedijk, daer tot nu toe nog een paap van dit slag te vinden was.

De kerkenraad der gereformeerden, nog niet over een konnende, wierd in 't begin van wijnmaant tijt bepaald binnen welken zij noeming moesten doen van drie predicanten uijt welke meteen stond te kieser. Vrijdag den 15de october was de vergadering bestemt, maar dezelve wierd kort voor 't verzameluur door den president V. Vermaen uytgestelt. Dat burgermeesteren ter ooren gekomen, wierd ~~daer~~ eerst door een stats bode en daer na door een der secretarissen den kerkeraad aanbelast den 16de namiddags klaar te moeten zijn, en burgermeesteren op te moeten wagten met de te doene noeming. Dus wierd het gedaan en voorgestelt: Ubing van Delfshaven
van der Put van Maastrigt
en Beels van Breukelen;
juyst dezelfden die burgermeesteren hadden voorgeslagen. Deze derhalven ook goedkeurden en

4533

des sondays den 17 na kerktijt, goetvonden dat men nu ten eersten tot de verkiesing zoude treden ingevolge van welke besluit ook

woensdag den 20st de verkiesing wierd gedaan en te vallen kwam op Ubing van Delfshaven, Vermaten van Breem en 2 diakenen haar absenterende uijt de kerkenraad en Frans de Vries alleen geen stem voor imant, de anderen alle de hunnen, Ubing gevendt, die daar op beroepen wiert en den 28 december de intree predicte na dat hij 's morgens was bevestigd.

Op dezen 28 wierd ook aangevangen met het trekken van de laatse verdeeling der Alkmaarse loterij bestaande in....loten a 25 gl 't lot beloopends samen.....

Ik kan niet laten hier te melden, dat het in deze somer is gebeurt, dat voor de kamer van gecommiteerde raden van Noord-Holland een boode ampt komende open te vallen, dat omtrent 1200 gl. 's jaars soude opbrengen, een der gecommiteerde raden.....Pereboom geheten, voor de stat Munnikkedam, tot Hoorn zijnde, en aan welke 't stont het gemelde boode ampt te begeven, zig zelven

4534

het bode ampt toevoegde, en aldus aftrad van 't eerampt van gecommiteerde raad, dienende sederd als bode daar hij nog weeks te voren als gebiedder had geseten.

1707, Den 17 maart wierd de unie tusschen Engeland en Schotland opgereg, voltrokken door de toestemming van de koningin Anna en ter selver tijt, het geschut op den tour daar over gelost. Zijnde een werk daar men wel omtrent 100 jaren, te vergeefs om had gearbeijt.

De Franse voor Turin dat op 't punt stont van in hun handen te vallen den.....1706 met een groote neerlaag opgeslagen zijnde, zoo volgde daar op ten eersten 't verlies van bijna geheel Lombardijen. Immers in maart 1707 vonden zij zig verpligt wilden se niet alle verloren zijn alzo zij overal afgesneden en omringt waren, met die Duitsen te verdragen, en het sterk kasteel van Milaen en vorders voor

den 1 april alle stede en stecken aan de
Duijtsers over te geven en zig na Zuza
te laten geleijden.

4335

[in marge: 1707.]

Ik heb al in de maand augustus verteld
dat de roomsgesinden pater in 't waar-
nemen van zijn bediening wierd gestuijt,
maar omtrent half september wierden
in den Haag ontboden, de priester Jesuit
die in't Schapesteegje zijn kerk hield en
den preekheer die zig bij de banen
liet gebruiken, neffens ook nog geordende
priesters uijt andere steden. Daar wierd
hen aanbevolen volgens den
inhout der placcaten, uijt den lande
te vertrekken. De pater minne-
broeder, priester van de kerk op de
Breestraat liet men blijven, onder voor-
geven dat hij voor 't afkondigen van
't placcaat bezit had gehad.
Dat niet de overheden der steden zelf
dit werk uijtvoerden, maar het door 't
Hof lieten doen wierd geagt te geschieden
om 't gemene volk der roomsgesinden
te min oorsaak tot morren op hunnen
stats overheden te geven: 't welk de
wereldse priesters over al voor d'oorsaak
van dit ongerijf uijtkreet en de overheijt
ontschuldigende.

4536

[in marge:1707.]

In't voorlede voorjaar had Everhard
van Someren rector der Latijnsche scholen
den burgermeesteren sijn ampt thujsgebracht;
sederd stont het open tot in de wintermaand, dus
de vroetschap den titel en woning en
vrij turf toestont aan den onderbestierder der
selve scholen.....Sisma, besparende
door deze verandering omtrent 1000 guldens,
de gewoonlijke wedde der voorgaande school-
voogden, en men geloofde dat het getal
van omtrent maar 30 leerlingen aan

vier onderwijzers genoeg had.

Op den 24 van wintermaand de wet naar gewoonte veranderd sijnde bragten de nieuwe burgermeesteren in de vroetschap sekere dingen ten opsigt van 't bouheerschap der stad en ingevolge van't gene doe den 26/27 besloten wierd, gingen den 27 des namiddags, alle na stats erf, daar zij den fabrieken na ter loops ondervraging gedaan te hebben hoe men aldaar alles gewoon was te bestieren, aankondigden dat men op nieuwe jaar na d'oude gewoonte geen nieuwe fabriekmeesteren had te verwagten, nog ook zij ouden aan souden blijven: maar

[4537]

na gewoonte konden afgaan, t'welk openbaar geworden velerleije praat voortbragt, enige seijden dat deze leste fabriekmeesters in de vroetschap waren beschuldigt, haar selven door 't inbrengen van rekeningen van vacatien daar men noijt af pleeg te eijssen, en door te streng den burger boete van versuijnde roijing-eysching te hebben afgevorderd, te veel en onbehoorlijkhadden bevoordeeld, daarbij ook 't gemene volk niet naliet, zelf valsche lasteringen te voegen: maar die wat wijser waren geloofden dat de burgermeesters en voornamelijk den voorsitter, bemerkende dat drie der vroetschappen na 't bouheerschap stonden en besorgt dus de klem van 't gebied over de fabrieken kwijt te raken, geen beter raad wisten, als met het geheele fabrijschap te vernietigen, hun magt te vergrooten, en derhalven de bovengemelde beschuldigingen voortbragten of ondersteunden en daar bij voegden dat men op alle

4538

wijzen den bouheeren die 't bezuijnigen van stats gelden in den weg waren, moest besnoeijen en teffens alles wat aan 't bouheerschap vast was.

[in marge: 1708]

Den lesten van 't jaar, des stads-basen, boven ontboden zijnde, wierd hen van den staat van 't werk en der arbeijders gevraagd; en bijzonderlijk S. Eekelenberg belast den volgende dingsdag, zijnde den 3 januarij, 't zelve, bij geschrift, den burgemeesteren open te leggen.

Hij, nadenkende, dat men voorhad de stads werkers te verminderen, of geheel af te setten, vertoonde, bij voorsorg, de burgemeesteren, niet alleen 't getal en de ouderdom, maar ook de hoedanigheden, dienstjaren en 't getal der kinderen der stadswerkliden, samen met al de zaken en personen op welken toe te zien, en te gebieden, hem was aanbevolen. Met dat gevolg, dat, der zelve menigte ingesien zijnde, goedgevonden wierd alles des aangaande te laten zoo men gewend was.

Vervolgens aanvaardden burgemeesteren de bestiering van 't bouheerschap en zaten den 7 van loumaand (en corps) over de betaling en 't boekhouden, voor de eerste maal.

6020/4541

Mij is 1706 gezegt, door een bediende der Waag, dat het jaarlijx waaggelt gepagt wort voor meer als 20.000 gulden en dat (insonderheijt 1689) dikwijls op de volste marktdagen, ter markt quam 4 a 500.000, werdende dan ontfangen a $3\frac{1}{8}$ gulden 1000 pond van waaggelt ter somme van 14 a 1400 gulden.

[in marge: $3.125 \times 400 = 1250.000$ en $3.125 \times 500 = 1562.500$]

1706. Wierd een veer opgereggt van Westzanen op Alkmaar. De eerste schipper die 't ook aan burgwmeesteren van Alkmaar had versogt en verkregen, had wel moeiten met anderen die hem sijn voordeel ontnamen.

1706. Wierd het Zijper veer op de Paar-

demarkt gebracht en in den jare 1707 op 't hof, daar, ter selver oorsake de graft op den hoek over de Maria Magdalenestraat wiert verwijt, werdende 10 voeten van den hoek van 't hof afgesteken, 't welk doe gemaklijker gedaan kon worden om dat de geheele graft de Nieuwe Sloot, ter selver tijt droog gemaakt en opgeschoten wierd.

Anno 1682 of 1683 wierden van stads wegen lantarens op de straten gestelt.
6021/4542

1697 werd de Langestraat en Koornstraat van de Steenebrug af, tot de Wagenaarsbrug toe, met Doornikker steen belegd.

6022/4543

Berigten mij gedaan 1707

De remonstranten, na dat schijnt, hebben haar eerste vergaderplaats gehouden, nadat ze van de openbare kerk afwaren, agter de brouwerij van de Werelt op een solder, die doe toe hoorde aan een tegelbakker daar wonende, zoo C. Sparboom berigt die daar 1631/1632 is gedoopt. Daar na namen zij haar vertrek in 't Fnidsen, ter zelve plaats daar ze nog zijn, in een houten gebouw, wel omtrent zoo wijd als 't tegenwoordige, maar lager. 1658, wierd het laatste en tegenwoordige stene gebouw gestigt.

Jan Philipsz Schabaalje leefde (zie nader op de ommezijde) omtrent tussen 't jaar 1640 en 1650, was een leeraar onder de Waterlantse doopsgesinden en woonde over de Mostertpot. Wierd van gemeenschap met zijn huijshouster besproken zulx dat van 't predikamt afraakte en zig aan 't boekenschrijven begaf, dog daarna vertrok en zig t' Amsterdam onthield, daer hij een zieketrooster wierd. Hij maakte de volgende boeken als:

1. Harmonie over de 4 evangelisten
2. Lusthof des gemoets
3. Wandelende ziele

4. Annotatien
5. Transformatie onses tijts
6. 't leven Jesu Christi
7. Bijbelse figuren
8. Over de 1ste brief tot de Corinthers tegen de stoice filosofhen

6023/4544

Berigten.

P.S.

Bevinde uijt een coopbrief van een huys van Van Campen uytkomende in de Annastraat naast het Keyserwapen, dat het kleyne steegje naast het Keyserwapen over de Kaijserstraat, heet het Kousesteegje.

De straat gaande van de Roode Wagen na de Wermbakkersteeg, werd in het biljet van verkooping van 't huijs in de Kooltuijn naest Cornelis Blomhart aan de zuytzijde Daar Rem Uytgeest plaeg te wonen, genoemt de Slijksteeg.

Het voorste van den houten tusschen de Kolversweijd en de Boeffpaal werd in statskeuren genoemt, het Voorhout.

Jan P. Schabaalje was, geboren te Amster- (*zie ook voorgaande blz 4543*) dam, daar hij met zijn broeder Pieter, uitvond de boekweijt te rollen en tot wit meel te malen door middel van sekere van hen gevonden molen. Met dit werk veel gelts vergaderd hrbrnde, begaf zig Jan, een liefhebber der geleertheit, na Alkmaar in stilte. Daar wierd hij, ten tijde van Hans de Rijs, tot leeraar der Waterlantse doopsgesinden

[In marge in handschrift Bruinvis: kocht zich in 1625 vrij van schutterdienst. Historische beschrijving van het leven van Jesu Christi, getrokken uit den vier Evangelisten ende met leersame aenmerkingen, ook beschrijvingen der landen, steden, plaetsen, bergen, rivieren en wateren verrijckt. Alles na tijtsorder gestelt en in acht deelen verdeelt. Met veel (64 en titelplaat) versien. 1681.]

6024/4545

Berigten.

verkoren. 't Predik ampt enige tijd bedient hebbende, wierd hij besproken van te veel gemeenschap met zijn meijd, welken hij troude, dat in die strengen tijd, hem niet genoeg zuijverde; want het eerste kint te vroeg komende, geraakten hij van den predikstoel en hiel zig naderhant maar bezig met boeken te schrijven. Metter-tijt verhuijst na Amsterdam, en zijn zaken wat agterwaarts gaande, wiert hij, door de doopsgesinden, onder een eerlijke wedde, tot vertrooster der zieken gebruijkt. Tot Amsterdam stierf hij, maar wierd tot Alkmaar begraven, omtrent het jaar 1650, out bij gissing 70 jaren, zulx hij omtrent het jaar 1580 was geboren. Hij was ervaren in de talen en velerleije schriften, zoo men nog ligtelijk in zijn werken kan zien. Dit is mij gesegt door Dirk Royersz. Hovenier, diens vader zeer gemenen vriend van hem was en hem zelf out zijnde omtrent 20 jaren gekent en met hem omgegaan had en ook zijn begrafenis bijgewoont.

[In marge: handschrift Bruinvis:

Lusthoff des gemoets inhoudende verscheyden geestelijke oeffeningen. Met nog drie collatiën der wandelende ziele met Adam, Noach en Simon Cleophas, vervattende de geschiedenissen des eersten werelts, tot op Abraham en vervolgende tot de destructie Jerusalems. De voorrede geteekend: Alckmaer den 25 junij 1635.]

Hij heeft ook geschreven een korte inhoud des bijbels in octavo, De Groote Figuurbijbel gedrukt te Alkmaar bij Symon Kornelisz. in de Langestraat 1646, uitgegeven bij Claes Jansz. Visser in 1650.]

2023/4546

6025

Berigten.

De Koijmeer bij de Nieuwepoort is ook oulinx genaamt het Groenwater, zoo in 't biljet der verkooping van 't zelve blijkt.

1708. Den 2 julij, wierd mij, door Willem van Schuylenburg berigt, dat hij Schuylenburg heugde, daar hij ook goede blijken van gaf, dat voor omtrent 36 jaren, het eerste huijs of huijsje gestigt wierd, bij de plaats die men 't capelletje

van de Vrouw ter Noot noemt, bij Heyloo.
Dus was er d' oorsaak van. Seker vremdeling
had de gewoonte, van bij de devotarissen, die dese
plaats besogten, met een bos aalmoesen voor sig te
versamelen en besuijnigde die zoo wel, dat hij
daardoor in staat raakte, om daar een slegt hutje
te connen opregten, dat ook sijn winst deed aangroeyen,
want eerst verstrekte dit hutje een schuytplaats, daar-
na een herberg, en te mets wierd het verscheijde
reijzen vergroot, en bragt den stigter soo veel
winst aan, dat hij eijndelijk in goeden doen is
gestorven, zjn zoon naderhant als heelmeester
wonende tot Amsterdam. Beyde, de vader en
desen soon, waren zeer wel bekendt geweest bij
van Schuylenburg bovengenoemd. Ondertusschen is
er bij dit huijs tegenwoordig een getal van ..
huijsen, die tot herbergen worden gebruikt.

1709, den 1 december is mij gesegt, door
een ouderling der Waterlantse gemeente,
dat sijner gesinthen vermaanhuis op de
Koningsweg, gebout is in 't jaar 1617, volgens
't geen hij in de kerkelijke boeken had gesien.

2024/4547
6026

Berigten.

1709 in maart is ~~mij gesegt, door~~
verstont ik, uit den mont van den bur-
gemeester Jhr. Willem van Egmond van der
Nijburg, dat eenen van zjn geslagt (
Johan, die ook schout en burgemeester wierd,
zoo ik mene) ten tijde doe de Lourens-
kerk gestigt wierd, een kapel aan dezelve
~~deed~~ bekostigde, te weten dezelve die nog tegen-
woordig aan 't geslagt van Nijburg behoort,
dat de kelder van dese kapel, sederd
~~die van geslagt,~~ de begraafplaats van desen
geslagten is geweest. En dat seker groot
outaarsstuk, dat nog tegenwoordig in 't Hooge
Huys bij de kerk hangt, in deselve kapelle
plaeg te hangen, maar dat het ten tijde
van de beeldestorm naulyx geret, en daar-
na, daar 't nu is, gebragt wierd. In dit
stuk dat geschilderd is door
in 't jaar .. zoo ik dikmaals ge-
sien heb zouden afgebeelt staan den grond-

vester van 't dat kapel, en velen van
dat ge-zijn geslagt.

Ten tijde van 't verkoopen der boomen
in den Houten, bij de Kaijser Otto, den
10 en 11 december 1709, wierd mij
aldaar, door oude luiden gesezt, dat die-
selve Houten of laan, bij haar geheuge-
nis voor ruijm seventig jaren was
geplant, te weten het voorste eijnde.
Het ander eindt bewesten de brug, was
lang daarna begonnen. En voor
de planting was alles daar nog
kroft- en weijdlant, behalven alleen
dat de tuijnen bij de laan van Egelenburg waren.

4548

*Uijt Jean Franoois Le Petit griffier
te Bethune in Artois, sprekende van 't
beleg van Alkmaar.*

256. 't Welk in de eerste opslag een zulken schrik in
de stat bragt (die alle oogenblikken 't beleg
tegemeet zag) dat vele burgers, brekende
't slot van de boom der invaart, met
schuijtjes uijt de stat weken.

en wat lager

want de rooms catholyken, en ook wel
enige der protestanten, hopende genade te vinden
gelyk de Spanjaarden haar hadden toegesezt,
hadden ze nog geerne, bedektelyk geholpen en
in de stat gebragt. Maar 't ge-
zondste gedeelte der protestanten, haasten
zig zoozeer om 't krijgsvolk van den Prins
in de stat te laten

258. Een der burgemeesters met de burgers
te vaartuijg om 't Rinhuijs te verbranden.

259. Den predicant Jan Arentsz. bad onder
allen, voor (Alkmaar) zijn geboorteplaats.

260. De burgers maken een halve maan
binnen de stat, bij de Vriesepoort om des-
noots nog een terugtret te vinden.

262. Straatatenen enz. door de jongens aangebragt.

Dus verre Petit.

4389 enz. zie: achter 4548